

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

П'ЯТА ПАЛАТА

СПРАВА «КОРБАН ПРОТИ УКРАЇНИ»

(Заява № 26744/16)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

4 липня 2019

Це рішення матиме силу остаточного у порядку, передбаченому параграфом другим статті 44 Конвенції. Рішення може підлягати редакційним виправленням.

law firm

NAZAR
KULCHYTSKYI
& partners

У справі «Корбан проти України»,

Європейський суд з прав людини (п'ята секція), засідаючи палатою у складі:

Анжеліка Нусбергер, *Голова,*

Ганна Юджівська,

Андре Потоцький,

Сіофра О'Лірі,

Мартінс Мітс,

Габріеле Куцко-Штадлмайер,

Ладо Чантурія, *судді,*

і Клаудія Вестердік, *Секретар секції,*

Після обговорення за зачиненими дверима 28 травня 2019, постановляє таке рішення, що було ухвалене в той день:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу було розпочато за заявою (№ 26744/16) проти України, поданою до Суду 27 квітня 2015 року відповідно до статті 34 Конвенції про захист прав людини та основних свобод (далі – Конвенція) громадянином України Корбаном Генадієм Олеговичем (далі – заявник).

2. Заявника представляв пан Н.С. Кульчицький, адвокат, який практикує у м. Києві. Уряд України (далі – Уряд) був представлений його Уповноваженим паном Іваном Ліщиною.

3. 21 листопада 2016 року голова секції вирішив надати першочерговість справі на прохання заявника відповідно до правила 41 Регламенту Суду.

4. Заявник подав скаргу, зокрема, за статтею 3 Конвенції стосовно умов його транспортування 2 листопада 2015 року, його участі у судових засіданнях 26-28 грудня 2015 року, незважаючи на слабкість після стентування коронарної артерії, а також його утримування у металевій клітці під час судових засідань 13, 22 і 25 січня 2016 року. Він також скаржився на порушення його прав, передбачених пунктами 1, 3, 4 і 5 статті 5 Конвенції. За статтею 18 Конвенції у поєднанні зі статтею 5, він скаржився, що був позбавлений волі з прихованих мотивів, а саме з політичних причин. Насамкінець, він скаржився, що публічні заяви високопосадовців стосовно кримінального провадження проти нього порушують його право на презумпцію невинуватості, гарантоване пунктом 2 статті 6 Конвенції.

5. 5 березня 2018 року вищезазначена заява була передана Уряду, а інша частина заяви була визнана неприйнятною відповідно до пункту 3 правила 54 Регламенту Суду.

ФАКТИ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

6. Заявник народився у 1970 році і проживає у м. Дніпро (до червня 2016 року – м. Дніпропетровськ).

A. Участь заявника в українській політиці

7. З 19 березня 2014 року до 24 березня 2015 року заявник був заступником голови та керівником апарату Дніпропетровської обласної державної адміністрації (далі – обласна адміністрація). Як він пояснив, після погіршення відносин між Президентом України і тодішнім головою обласної адміністрації, останній подав у відставку разом зі своєю політичною командою, включаючи заявника.

8. 15 вересня 2014 року заявника було нагороджено орденом «За мужність» Президента України «за його відданість, активну громадську позицію і високий професіоналізм у виконанні своїх службових обов'язків».

9. 12 липня 2015 року заявник став лідером нової політичної партії «Українське об'єднання патріотів» («УКРОП»), який різко критикував владу в цілому та Президента Порошенка, зокрема.

10. 26 липня 2015 року заявник, як лідер «УКРОП», балотувався на проміжних парламентських виборах в Чернігові. Отримавши 14,76% голосів, він програв вибори кандидату від «Блоку Петра Порошенка» (35,90%).

11. На місцевих виборах 25 жовтня 2015 року партія «УКРОП» отримала 7,43% голосів по всій країні і стала четвертою (три провідні партії: «Блок Петра Порошенка» (19,52%), «Батьківщина» (12,23%) і «Опозиційний блок». (10,54%). Заявник балотувався на посаду мера Києва і програв вибори, отримавши 2,61% голосів.

B. Кримінальні провадження проти заявника

12. 14 серпня 2014 року голова Державного агентства земельних ресурсів (далі – Агентство) Р. утримувався проти його волі в офісі заявника. Заявник змушував Р. призначити конкретну особу на посаду начальника регіонального відділу Агентства, попередньо звільнивши особу, яка займає цю посаду. Р. поскаржився на цей інцидент поліції.

13. 15 серпня 2014 року було розпочато кримінальне провадження проти заявника та іншої особи щодо вищезгаданих подій за підозрою у викраденні державної посадової особи та заволодінні транспортного засобу за обставин, що обтяжують покарання (автомобіль Р. був

переміщений без його згоди). Відповідний запис був внесений до Єдиного реєстру досудових розслідувань (провадження № 12014040670002852, далі – провадження № 52).

14. 25 лютого 2015 року проти заявника та іншої особи було розпочате ще одне кримінальне провадження. Вони підозрювалися в тому, що в той же день організували викрадення посадової особи Дніпропетровської міської ради В., з метою змусити виконуючого обов'язки голови цієї міської ради Ро. подати у відставку.

15. 7 серпня 2015 року проти заявника було розпочато ще ряд кримінальних проваджень за підозрою в розтраті коштів благодійної організації, створеної в травні 2014 року, з метою збору добровільних внесків на підтримку українських солдатів, які воюють на сході України.

16. 30 вересня 2015 року голова Дніпропетровської обласної виборчої комісії отримав телефонні погрози застосування насильства від когось, хто представився прізвищем заявника. 1 жовтня 2015 року проти заявника було розпочато кримінальне провадження за підозрою у втручанні в роботу члена виборчої комісії.

17. 31 жовтня 2015 року слідчий Генеральної прокуратури (далі – ГПУ) затримав заявника і оголосив, що його підозрюють у вчиненні кримінальних правопорушеннях за частиною 5 статті 191 (розкрадання коштів організованої групи благодійної організації організованою групою), частиною 1 статті 255 (створення злочинної організації), частиною 2 статті 289 (заволодіння транспортним засобом за обставин, що обтяжують покарання) і статтею 349 (два епізоди захоплення представника влади як заручника) Кримінального кодексу. З тексту відповідного повідомлення випливає, що всі обвинувачення, висунуті проти заявника, були об'єднані з провадженням №. 52 (див. пункт 13 вище).

18. Обставини затримання заявника були такими. 31 жовтня 2015 року о 08:40 слідчий ГПУ у супроводі спецпідрозділу прибув до помешкання заявника в Дніпропетровську і вимагав, щоб він відкрив двері, що заявник відмовився зробити. Силоміць відкривши вхідні двері, поліція увійшла до квартири заявника. Заявник, який знаходився всередині, протестував проти поведінки службових осіб внаслідок порушення права на недоторканість його житла. Поліція затримала заявника і доставила його до м. Києва (причини, які спонукали б до розгляду справи в Києві невідомі).

19. О 20:37 того ж дня слідчий склав протокол про затримання заявника. Як зазначено в ньому, заявник був затриманий в порядку статті 208 Кримінального процесуального кодексу (КПК) (див. пункт 96 нижче) за підозрою у вчиненні кримінальних правопорушень за ч. 5 ст. 191, ч. 1 ст. 255, ч.2 ст. 289 і ст. 349 Кримінального кодексу. Шаблон протоколу містив наступні дві попередньо надруковані підстави для

затримання: (1) особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення; або (2) безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин. Слідчий підкреслив другий з вищезазначених варіантів як підставу для затримання заявника. Пробіл, що міститься в шаблоні протоколу для позначення «конкретних фактів і даних», залишився порожнім.

20. 2 листопада 2015 року слідчий звернувся до слідчого судді Новозаводського районного суду міста Чернігова (далі – Новозаводський суд) з клопотання про застосування до заявника запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою до початку судового розгляду (справа була розглянута у Чернігові, оскільки ГПУ доручила розслідування Прокуратурі Чернігівської області). Слідчий посилався на тяжкість обвинувачення проти заявника, потенційне покарання за яке складало до п'ятнадцяти років позбавлення волі. Далі було зазначено, що заявник мав дружні стосунки з посадовими особами правоохоронних, судових та інших органів. Тому слідчий вважав, що заявник може використовувати свої зв'язки для впливу на свідків, потерпілих або інших підозрюваних у провадженні, чи перешкоджати розслідуванню, наприклад, знищуючи докази.

21. Того ж дня заявника перевезли з Києва до Чернігова (150 км) звичайним мікроавтобусом. За його словами, під час подорожі і в очікуванні прибуття до Чернігова його тримали в автомобілі з 09:00 до 17:00 без води та їжі і без доступу до туалету. За словами Уряду, який посилався на інформацію ГПУ, «заявникові було надано воду та доступ до санітарних приміщень на його прохання».

22. Пізніше 2 листопада 2015 року заявник поскаржився до Печерського районного суду м. Києва (далі – Печерський суд, розташований біля офісу ГПУ) на те, що його затримання було свавільним та незаконним. Він, зокрема, зауважив, що у його справі правові передумови для затримання без ухвали слідчого судді, суду не були дотримані.

23. Цього ж дня проти заявника було розпочато ще одне кримінальне провадження за підозрою у втручанні в роботу члена виборчої комісії за обставин, що обтяжують покарання. Зокрема, у ніч з 30 на 31 жовтня 2015 року заявник, разом з кількома іншими особами, вірогідно перешкоджав діяльності члена Дніпропетровської міської виборчої комісії шляхом «застосування насильства і погрозою застосування насильства і демонстрував свою владу через присутність озброєних осіб та військової техніки біля приміщення виборчої комісії». Ці провадження були об'єднані до провадженням № 52 (див. пункти 13 і 17 вище).

24. 3 листопада 2015 року о 08.40 строк затримання без ухвали суду, суду (сімдесят дві години) закінчився, і заявника було звільнено у залі судового засідання Новозаводського суду. Проте, о 08:42 перш ніж він міг навіть вийти із цієї зали, його було негайно повторно затримано за рішенням слідчого, за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення відповідно до частини 3 статті 157 Кримінального кодексу (втручання в роботу члена виборчої комісії за обставин, що обтяжують покарання). Заявника негайно доставили до Києва, а слідчий склав протокол про його затримання. Як і в попередньому протоколі про затримання від 31 жовтня 2015 року (див. пункт 19 вище), слідчий підкреслив заздалегідь надруковані фрази «безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин» як підставу для повторного затримання заявника.

25. Того ж дня ГПУ вирішила, що Головне слідче управління, яке входить до структури ГПУ, забере на себе розслідування від прокуратури Чернігова.

26. На додаток до своєї скарги на затримання (див. пункт 22 вище), заявник поскаржився до Печерського суду на те, що його повторне затримання 3 листопада 2015 року також було незаконним.

27. 4 листопада 2015 року слідчий ГПУ звернувся до слідчого судді Печерського суду із клопотанням про застосування до заявника запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою до початку судового розгляду. Це нове клопотання відтворювало текст, поданого раніше клопотання від 2 листопада 2015 року (див. пункт 20 вище), з додатковим посиланням на обвинувачення у втручання в роботу члена виборчої комісії (див. пункти 23 і 24 вище).

28. Того ж дня слідчий суддя Новозаводського суду у світлі вищезгаданих подій постановив залишити без розгляду клопотання слідчого від 2 листопада 2015 року щодо тримання під вартою заявника (див. пункт 20 вище).

29. 5 листопада 2015 року Печерський суд вирішив разом розглянути клопотання слідчого та скарги заявника від 2 та 3 листопада 2015 року щодо законності його затримання та повторного затримання (див. пункти 22, 26 і 27 вище).

30. 6 листопада 2015 року слідча суддя Печерського суду частково задовольнила клопотання слідчого від 4 листопада 2015 року і призначила заявникові цілодобовий домашній арешт із зобов'язанням носити електронний засіб контролю, як запобіжний захід на період до 31 грудня 2015 року. Слідча суддя звернула увагу, зокрема, на серйозність обвинувачення проти заявника та серйозність можливого покарання. Водночас, у рішенні було зазначено, що заявник має постійне місце проживання, літніх батьків та трьох неповнолітніх дітей.

Крім того, суддя взяла до уваги той факт, що заявник був лідером політичної партії і що він отримав численні нагороди, включаючи президентський «Орден за мужність» 15 вересня 2014 року. Також було зазначено, що у нього є позитивні характеристики, і багато народних депутатів запропонували свою особисту поруку як гарантію того, що він виконає свої процесуальні обов'язки.

31. Що стосується скарги заявника про ймовірну незаконність його затримання 31 жовтня 2015 року, слідчий суддя дійшла висновку, що на момент оскарження подій заявник перебував поза територіальною юрисдикцією Печерського суду і, отже, суд не має повноважень вирішувати це питання.

32. Оскільки заявник порушив таку ж скаргу щодо повторного затримання 3 листопада 2015 року, суддя без надання додаткових відомостей, ухвалила, що затримання відповідає статті 208 КПК.

33. І заявник, і прокурор оскаржили вищезгадане рішення у апеляційній інстанції. Прокурор наполягав на триманні під вартою заявника як найбільш належному запобіжному заході. Адвокат заявника стверджував, що слідчий суддя не надала жодного обґрунтування для застосування такого запобіжного заходу як цілодобовий домашній арешт.

34. 1 грудня 2015 року Київський апеляційний суд відхилив обидві апеляційні скарги і залишив у силі рішення від 6 листопада 2015 року. Він погодився з слідчою суддею, що немає підстав для застосування тримання під вартою за обставин справи заявника і домашній арешт є достатнім. Водночас апеляційний суд постановив, що у матеріалах справи є інформація, яка підтверджує наявність обґрунтованої підозри того, що заявник скоїв низку серйозних кримінальних правопорушень. У рішенні апеляційного суду також зазначалося, що питання законності затримання заявника було належним чином розглянуто судом першої інстанції.

35. 7 грудня 2015 року була викликана швидка допомога для заявника, і він був поміщений до приватної лікарні «Клініка сімейної медицини» у Дніпропетровську. Він пройшов стаціонарне лікування гіпертонічного кризу, гострого коронарного синдрому та нестабільної стенокардії до 14 грудня 2015 року.

36. 8 грудня 2015 року Дніпропетровське обласне відділення поліції надіслало ГПУ звіт із електронного засобу контролю, який заявник був зобов'язаний носити під час домашнього арешту. Зауважено, що пристроєм було подано тридцять вісім попереджень, тридцять п'ять з яких можна пояснити «технічною недосконалістю пристрою, архітектурними особливостями будівлі, а також наявністю ліфта у квартирі підозрюваного». Що стосується інших попереджень, то два з них пояснювалися тим, що заявника було перевезено для участі у судових засіданнях, а одне – його госпіталізацією (див. пункт 35 вище).

37. 25 грудня 2015 року Прокуратура міста Києва, якій ГПУ доручила розслідування, звернулася до слідчого судді Дніпровського районного суду м. Києва (далі – Дніпровський суд) з проханням змінити домашній арешт заявника на тримання під вартою. На додаток до причин, викладених у першому клопотанні від 2 листопада 2015 року (див. пункт 20 вище), слідчий стверджував, що під час перебування під домашнім арештом заявник ухилявся від різних процесуальних дій шляхом «зловживання своїм правом на медичну допомогу... постійне перебування у приватних медичних закладах». Слідчий зазначив, що батько заявника був засновником «Клініки сімейної медицини». На думку слідчого, об'єктивність будь-яких висновків працівників цієї лікарні була, як наслідок, сумнівною. Поліція зареєструвала тридцять вісім попереджень з електронного засобу контролю заявника, які могли свідчити про те, що він намагався втрутитися в його роботу. Більше того, слідчий стверджував, що один зі свідків заявив, що заявник через своїх адвокатів погрожував йому з метою зміни його показань на користь заявника.

38. 28 грудня 2015 року Дніпровський суд задовольнив клопотання слідчого і призначив тримання під вартою заявника на період до 25 лютого 2016 року (детальний огляд подій з 25 грудня до 28 грудня 2015 року див. у пунктах 60-79 нижче). Текст ухвали обмежувався резолютивною частиною та заявою про те, що слідчий суддя потребував більше часу для підготовки мотивувальної частини.

39. З деяких документів у матеріалах справи випливає, що відразу після судового засідання 28 грудня 2015 року заявника помістили під варту в ізоляторі відділу забезпечення досудового слідства Служби безпеки України. У той же час деякі інші документи свідчать про те, що заявник продовжував своє стаціонарне лікування в Інституті Амосова (див. пункт 60 нижче) до 15 січня 2016 року.

40. 29 грудня 2015 року Дніпровський суд видав повний текст ухвали. Виправдовуючи тримання заявника під вартою, слідчий суддя повторював аргументи слідчого щодо наявності обґрунтованої підозри у причетності заявника до ряду кримінальних правопорушень, тяжкості цих злочинів, а також дружніх відносин заявника з посадовими особами правоохоронних, судових та інших органів влади (див. пункт 20 вище). Суддя також ухвалив таке:

“... після судового розгляду [клопотання] слідчий суддя вважає встановленим, що обвинувачений не виконав зобов'язань, пов'язаних з домашнім арештом, який був [раніше] застосований до нього.

Аргументи обвинувачення, що жоден з більш м'яких запобіжних заходів ... не зможе запобігти ризикам, зазначеним у клопотанні, є обґрунтованими.”

41. Заявник подав апеляційну скаргу. Він стверджував, що вищезазначене рішення було незаконним і свавільним, і що жодні альтернативні, більш м'які заходи не розглядалися. Він також

скаржився, що, незважаючи на те, що він проходив стаціонарне лікування після операції і не було потреби терміново розглядати клопотання слідчого, суддя провів надмірно тривале засідання, у тому числі у вихідні та вночі.

42. Заявника тримали у металевій клітці під час судових засідань 13, 22 та 25 січня 2016 року. Згодом цю клітку замінили прозорою кабіною.

43. 10 лютого 2016 року Київський апеляційний суд частково задовольнив апеляцію заявника: він скасував ухвалу від 28 грудня 2015 року та ухвалив нову, замінивши домашній арешт заявника на тримання під вартою, але цього разу до 23 лютого 2016 року. Апеляційний суд підтримав висновки та обґрунтування суду першої інстанції. Проте суд вважає, що початок тримання заявника під вартою повинен вираховуватись з 26 грудня 2015 року (див. пункт 66 нижче).

44. 17 лютого 2016 року Дніпровський суд продовжив тримання заявника під вартою до 15 квітня 2016 року. Він зазначив, що розслідування ще не завершено, а тяжкість обвинувачення проти заявника та ризики, які вже встановлені, продовжують виправдовувати його тримання під вартою.

45. Заявник подав апеляційну скаргу. Він, зокрема, стверджував, що слідчий суддя не розглядав жодних альтернативних більш м'яких запобіжних заходів. Більше того, заявник зауважив, що жодної слідчої дії не було здійснено з того часу, як він був поміщений під варту.

46. 10 березня 2016 року кримінальні обвинувачення проти заявника були дещо змінені, а саме: обвинувачення у заволодінні транспортним засобом за обставин, що обтяжують покарання (див. пункт 13 вище) були виключені з обвинувачення.

47. Того ж дня заявник підписав угоду про примирення з Р. (див. пункти 12 і 13 вище). Заявник визнав себе винним у викраденні Р. 14 серпня 2014 року і висловив розкаяння. Сторони визнали виправданим покарання заявника у вигляді обмеження волі строком на три роки (тобто утримання у напіввідкритій тюремній установі біля місця його проживання) із випробувальним терміном в один рік і шість місяців. Ця угода була згодом затверджена судом (див. пункт 51 нижче).

48. 10 березня 2016 року обвинувачення щодо викрадення Р. було виокремлено в окреме провадження. Інші обвинувачення залишалися в рамках провадження № 52 (див. пункти 13, 17 і 23 вище).

49. 15 березня 2016 року Київський апеляційний суд відхилив апеляцію заявника на рішення від 17 лютого 2016 року про продовження строку його тримання під вартою (див. пункт 44 вище). Як зазначено в ухвалі апеляційного суду, той факт, що слідчий суддя вирішив, що попереднє ув'язнення є найбільш належним запобіжним заходом, не означає, що альтернативні заходи не були розглянуті. Стосовно твердження заявника про те, що тривалий час не було проведено жодних слідчих дій, апеляційний суд зазначив, що ця обставина не дає підстав

для скасування рішення слідчого судді про продовження тримання заявника під вартою. Було зазначено, що заявник мав можливість подати скаргу на бездіяльність сторони обвинувачення, якщо він мав таке бажання.

50. Того ж дня заявник звернувся до Дніпровського суду з проханням змінити запобіжний захід з тримання під вартою на цілодобовий домашній арешт на тій підставі, що його літня мати тяжко хворіє і потребує постійного догляду. Слідчий суддя розглянув та задовольнив це клопотання в той же день. Він зазначив, що цей новий аргумент не розглядався ні у попередній ухвалі від 17 лютого 2016 року, ні в ухвалі апеляційного суду від 15 березня 2016 року (див. пункти 44 та 49 вище). Відповідно, Дніпровський суд помістив заявника під цілодобовий домашній арешт без електронного засобу контролю до 15 квітня 2016 року. 14 квітня 2016 року апеляційним судом рішення було залишено без змін.

51. 21 березня 2016 року Кіровський районний суд м. Дніпропетровська затвердив угоду про примирення між заявником та Р. (див. пункти 12 і 13 вище). Як наслідок, суд визнав заявника винним у викраденні Р. за попередньою змовою і засудив його до трьох років обмеження волі із випробувальним терміном в один рік і шість місяців.

52. 14 квітня 2016 року Дніпровський суд продовжив домашній арешт заявника до 30 квітня 2016 року в рамках кримінального провадження проти нього, яке ще тривало (див. пункт 48 вище). У рішенні було зазначено, що досі існує потреба у проведенні значної кількості слідчих дій, а також, що тяжкість обвинувачення проти заявника та раніше встановлені ризики продовжували виправдовувати обмеження його волі.

53. 29 квітня 2016 року було ще одне продовження терміну домашнього арешту, цього разу до 27 червня 2016 року.

54. 7 червня 2016 року Дніпровський суд змінив домашній арешт заявника на особисте зобов'язання після клопотання заявника про дозвіл на лікування в Ізраїлі. Новий запобіжний захід застосовувався до 27 червня 2016 року. Того ж дня слідчий суддя дозволив заявникові виїхати до Ізраїлю.

55. 16 червня 2016 року Дніпровський суд продовжив особисте зобов'язання заявника до 10 серпня 2016 року.

56. 5 серпня 2016 року кримінальні обвинувачення за ч. 1 ст. 255 (створення злочинної організації), ст. 349 (захоплення представника влади як заручника), ч. 5 ст. 191 (розкрадання коштів благодійної організації організованою групою) та ч. 3 ст. 157 (втручання в роботу члена виборчої комісії за обставин, що обтяжують покарання) Кримінального кодексу було виокремлено в окреме провадження, зареєстровано під № 42016000000002043 в Єдиному реєстрі досудових розслідувань (далі – кримінальне провадження № 43). Інша інформація

стосовно цієї процесуальної дії відсутня. Також не зрозуміло, які обвинувачення, якщо хоч якісь, залишалися в рамках провадження № 52 (див., зокрема, пункт 48 вище і пункт 59 нижче).

57. 11 серпня 2016 року Печерський суд відмовив у продовженні заявнику запобіжного заходу за клопотанням ГПУ (особисте зобов'язання). Слідчий суддя зазначив, що термін дії цього запобіжного заходу закінчився 10 серпня 2016 року, і тому він не може бути продовжений.

58. 11 вересня 2017 року ГПУ відкрила кримінальне провадження № 43 щодо заявника (див. пункт 56 вище) через відсутність доказів його вини. Зокрема, сторона обвинувачення дійшла до висновку, щодо недостатності доказів для обвинувачування заявника у створенні та керівництві злочинною організацією, захопленні представника влади В. як заручника, розкраданні коштів благодійної організації, організованою групою та втручанні в роботу члена виборчої комісії за обставин, що обтяжують покарання.

59. Уряд зазначив у своїх зауваженнях, не надавши жодних деталей, що станом на квітень 2018 року кримінальне провадження № 52, в якому заявник не має «процесуального статусу», все ще триває. Не заперечуючи це твердження як таке, заявник зазначив, що всі звинувачення проти нього були зняті.

С. Події з 25 до 28 грудня 2015 року

1. 25 грудня 2015 року

60. Заявника доправили в Національний інститут серцево-судинної хірургії імені М. М. Амосова (далі – Інститут Амосова) для проведення медичного обстеження.

61. Приблизно о 14:00 головний лікар Інституту Амосова повідомив засоби масової інформації, що обстеження заявника триватиме близько двох годин. Приблизно о 15:00 прес-секретар партії «УКРОП» повідомив громадськість, що слідчий чекає на заявника біля лікарняного відділення з метою надання йому копії клопотання про зміну запобіжного заходу (утримання під вартою замість домашнього арешту – див. пункт 37 вище).

62. Група лікарів обстежила заявника і поставила діагноз ішемічна хвороба серця, гіпертонічний криз, гострий коронарний синдром і нестабільна стенокардія, і вирішила, що невідкладне стентування коронарної артерії (черезшкірна коронарна операція для відкриття закупорених артерій у поєднанні з розміщенням невеликої сітчастої трубки, що називається стент, щоб допомогти артерії відкритися) було необхідним. Операцію провели негайно, і два стенти були поміщені в артерії серця заявника.

63. Близько 21:00 операція була завершена, і заявник був переведений у відділення інтенсивної терапії.

64. О 22.15 слідчий намагався вручити заявнику копію свого клопотання про зміну запобіжного заходу після того, як заявник був переведений з відділення інтенсивної терапії до звичайної палати. Заявник відмовився прийняти його, пославшись на слабе здоров'я, пізню годину і відсутність адвокатів.

2. 26 грудня 2015 року

65. О 09:03 слідчий суддя Дніпровського суду відкрив слухання для розгляду клопотання слідчого. Адвокати заявника повідомили суд, що їхній клієнт пройшов операцію на серці і отримував післяопераційне стаціонарне лікування в Інституті Амосова. Вони заявили, що лікування триватиме приблизно від семи до десяти днів. Слідчий, у свою чергу, наполягав на тому, що ніщо не заважало заявникові з'явитися до суду.

66. Об 11:47 суддя відклав слухання до 15:00 і ухвалив затримати заявника для забезпечення його обов'язкової участі.

67. О 15.07 заявника доставили до приміщення суду в інвалідному візку та з інфузійним пристроєм. Його помістили біля металевої клітки у залі засідання. Лікарі Інституту Амосова та служби екстреної медичної допомоги були присутні і контролювали його стан. О 15:30 лікар невідкладної медичної допомоги оглянув заявника і повідомив, що останній має пришвидшений пульс і високий кров'яний тиск.

68. О 17:21 слідчий суддя задовільнив клопотання адвокатів заявника провести невідкладну судово-медичну експертизу їхнього клієнта, щоб встановити його стан здоров'я і вирішити, чи може він брати участь у судовому засіданні. Як наслідок, слухання було відкладено до 20:30, а заявника повернули назад до Інституту Амосова.

69. О 20:30 слідчий суддя відновив засідання за відсутності заявника. За словами його адвокатів, він знаходився на той час у швидкій допомозі, тому що його здоров'я погіршилося. Посилаючись на цей факт, а також на відсутність будь-яких доказів, які свідчать про те, що ухвала суду про судово-медичну експертизу заявника була виконана, суддя відклав слухання до 09:30 27 грудня 2015 року.

70. 26 грудня 2015 року головний лікар Інституту Амосова повідомив адвоката заявника, у відповідь на запит останнього, що заявнику потрібне післяопераційне стаціонарне лікування та спостереження кардіолога. Лікар вказав, що він не має компетенції відповідати на запитання, чи може заявник брати участь у судовому засіданні. Того ж дня головний лікар Інституту Амосова та його двоє заступників відповіли на аналогічний запит слідчого про те, що здоров'я заявника є задовільним і що його доставлення до зали суду не буде «небезпечним для життя». Водночас лікарі зазначили, що вони не

несуть відповідальності за здоров'я своїх пацієнтів за межами Інституту.

3. 27 грудня (неділя) та 28 грудня 2015 року

71. Як повідомлялося в засобах масової інформації – журналісти постійно знаходилися в коридорах Інституту Амосова – близько 01:30 група працівників прокуратури намагалася увійти до палати заявника. Так як вона була закрита, вони прочитали вголос заявникові ухвалу про його судово-медичну експертизу та виклик на судове засідання вранці 27 грудня 2015 року. Два відвідувачі госпіталю підписали протокол у якості понятих.

72. Рано вранці 27 грудня 2015 року слідчий знову прийшов до палати заявника. Цього разу він прочитав вголос вищезгадані документи заявнику напрому. Останній відповів, що він вважає за краще не покидати лікарню без проведення судово-медичної експертизи.

73. Приблизно з 8 до 9 ранку 27 грудня 2015 року слідчий опитав трьох старших лікарів Інституту Амосова про здоров'я заявника. Лікарі ствердно відповіли на запитання слідчого про те, чи може заявник переміщатися в інвалідному візку і супроводжуватися лікарями без будь-якого ризику для його життя і здоров'я.

74. 27 грудня 2015 року о 09.38 суддя відновив засідання. Заявника не було. Слідчий посилався на допит лікарів Інституту Амосова раніше того ж ранку і клопотав доставити заявника до суду примусово. Адвокати заявника заперечували, посилаючись на те, що їхній клієнт не пройшов судово-медичну експертизу.

75. О 12.34 суддя відклав слухання до 15:00 того ж дня і санкціонував затримання заявника з метою забезпечення його обов'язкової участі.

76. Близько по обіді 27 грудня 2015 року заявник пройшов медичне обстеження (близько півгодини) двома старшими лікарями Інституту Амосова за участю експерта-криміналіста і в присутності слідчого та адвоката заявника. Лікарі ствердно відповіли на запитання слідчого, чи може заявник брати участь у судових засіданнях, перебуваючи в інвалідному візку і в супроводі лікарів, без будь-якого ризику для його життя та здоров'я. Судово-медичний експерт заявив, що він утримується від відповіді на це питання. Деталі обстеження були зафіксовані у «протоколі медичного обстеження», складеному слідчим і підписаному всіма учасниками.

77. О 16:23 в той же день заявника доставили до суду в інвалідному візку. Слідчий суддя оголошував кілька коротких перерв у засіданні, щоб заявникові було надано медичну допомогу.

78. Зал судових засідань був надзвичайно переповнений. У певний момент вечора відбувалися сутички у частині залу, відведеній для

громадськості. Близько 21:00 27 грудня 2015 року суддя вирішив продовжити слухання у закритому судовому засіданні.

79. Засідання продовжувалося до 13:30 28 грудня 2015 року. ЗМІ повідомили, що це найдовше судове засідання, яке коли-небудь відбувалося в Україні (загалом воно тривало близько тридцяти годин).

D. Заяви у пресі стосовно кримінального провадження проти заявника

80. Затримання заявника та кримінальне переслідування викликали значну увагу ЗМІ. З цього приводу виступили сторони захисту та обвинувачення, а також низка політиків та неурядових організацій.

1. Виступи перед пресою сторони обвинувачення та інших посадових осіб

81. Заявник навів наступні заяви високопосадовців.

82. 1 листопада 2015 року помічник Генерального прокурора заявив на брифінгу:

“З вини цих організаторів [вказуючи на екран із фотографією заявника], які створили цю злочинну групу, багато людей можуть опинитися під слідством або стати підозрюваними сьогодні, а пізніше постати перед судом. Я прошу всіх, хто був співучасником того, що сталося, прийти до Служби безпеки або Генеральної прокуратури України, поділитися інформацією з нами, і застосовуватиметься частина 2 статті 255 Кримінального кодексу (тобто ті, хто повідомляє про злочин, будуть звільнені від кримінальної відповідальності)”.

83. Заявник також послався на іншу заяву вищезгаданого чиновника:

“ Це потрібно зупинити. Фальшиві штампи, створення практично приватних армій, збір коштів на цій основі, викрадення, володіння приватними засобами спостереження цими волонтерами...”

84. Крім того, 1 листопада 2015 року Президент України заявив під час телевізійного інтерв'ю:

“Позиція така. Ніхто не зупиниться на Корбані. Ніхто не застрахований від кримінальної відповідальності за злочини, пов'язані з корупцією. Це стосується як нової команди при владі, так і старої команди... Підкреслюю, що Україна незабаром почує нові імена тих, кому пред'являються звинувачення.”

85. 2 листопада 2015 року Голова Служби безпеки України заявив у своєму виступі:

“Чому цей фонд був необхідний для лідерів організованої злочинної групи, яка в той час включала, звичайно, Геннадія Олеговича [заявника], шановного пана, разом з [іншими]? ... Це була злочинна група, що спеціалізувалася на викраденнях...”

86. 29 грудня 2015 року слідчий заявив на брифінгу:

“Покажіть наступний слайд. Це [хлібний завод], який також був незаконно захоплений злочинною групою під керівництвом Корбана Геннадія Олеговича.”

87. 22 січня 2016 року помічник Генерального прокурора заявив пресі:

“...злочинну групу під керівництвом Корбана, яка, за інформацією, вже наданою вам, була залучена до ряду злочинних дій, таких як викрадення людей, розкрадання коштів, незаконне поводження з озброєнням...;

Хоча вся країна консолідувала сили у волонтерських організаціях і патріотичних рухах, щоб допомогти українським військовим на Сході... на жаль, злочинна група, на чолі з Геннадієм Корбаном, була залучена до найбільш тяжких злочинів, прикриваючись патріотичними або волонтерськими гаслами; ...

Фактично ця злочинна група під керівництвом Геннадія Корбана фінансувалася паралельно з певними політичними проектами.”

2. Заяви у пресі політичних партій України

88. 31 жовтня та 1 листопада 2015 року три парламентські політичні партії оприлюднили заяви щодо затримання заявника 31 жовтня 2015 року.

89. Політична партія «Батьківщина» на чолі з Юлією Тимошенко (яка перебувала у правлячій коаліції до лютого 2016 року) заявила наступне:

Всеукраїнська асоціація «Батьківщина» стурбована арештом керівника партії «УКРОП» Геннадія Корбана

«Батьківщина» не є політичним союзником партії «УКРОП». Ми не поділяємо думки з різних питань. Більше того, ми категорично проти об'єднання бізнесу з політикою.

Проте, враховуючи той факт, що ті, хто стріляв на Майдані і ті, хто були причетні до масштабної корупції за часів Януковича, не були досі покарані, арешт лідера партії «УКРОП», яка пройшла до кількох регіональних рад за результатом місцевих виборів, видається, вибірковим правосуддям і політичними репресіями.

Ми маємо інформацію про те, що обшук здійснюється в [офісах] членів парламенту від партії «УКРОП», що є неприйнятним і протизаконним.

Такі дії проти політичної сили викликають у суспільства багато питань, які залишаються без відповіді.

У цьому контексті «Батьківщина» вимагає від Генерального прокурора та Голови Служби безпеки України виступити на пленарному засіданні Верховної Ради України у вівторок. Вони повинні інформувати членів парламенту і суспільство про підстави затримання лідера партії «УКРОП» Геннадія Корбана і довести відсутність політичних мотивів у діях правоохоронців. ...»

90. Політична партія «Самопоміч» на чолі з Андрієм Садовим (яка перебувала у правлячій коаліції на момент подій і залишила її у лютому 2016 року) заявила наступне:

**Повернення до політичних репресій призводить до краху держави -
«Самопоміч»**

«Політична партія «Об'єднання «Самопоміч» вважає, що обшуки в офісі парламентаря Бориса Філатова і затримання його соратника по партії є спробою повернути Україну до часів політичних репресій Віктора Януковича.

Хоча вороги української державності все ще не притягнуті до відповідальності, правоохоронні органи продовжують затримувати десятки добровольців, які захищають Україну у війні за незалежність.

Ми рішуче виступаємо проти вибіркового правосуддя. Факти, за якими Геннадій Корбан сьогодні звинувачується, вже давно відомі як суспільству, так і правоохоронним органам. Діяльність, за яку треба було покарати його, проходила непоміченою прокуратурою і залишалася безкарною в очах громадськості. Однак лише зараз, коли Геннадій Корбан став членом політичної партії, яка жорстко критикує дії Президента, його минуле стало причиною його затримання. Тому очевидно, що справжньою причиною його затримання є політичне переслідування.

Кожен повинен нести відповідальність за свої дії, але це потрібно робити своєчасно, а не тоді, коли це є політично корисним для когось. Політика «друзям допомога, ворогам – переслідування» призвела до краху экс-президента. Спроба продовжувати цю політику загрожує українській державності в умовах постійної війни за її незалежність.

«Самопоміч» закликає Президента, Прем'єр-міністра, [і] своїх колег у Парламенті негайно звільнити Генерального прокурора і забезпечити призначення незалежного правонаступника, який почне притягати до правосуддя всіх корумпованих чиновників і зрадників в Україні.»

91. «Радикальна партія Олега Ляшка» (яка перебувала у правлячій коаліції до вересня 2015 року) розмістила на своєму веб-сайті таку заяву:

Лозовий: Арешт Корбана – це агонія режиму

«Народний депутат України, заступник лідера опозиційної фракції «Радикальної партії Олега Ляшка» Андрій Лозовий повідомив по телефону «112» [телеканал] про продовження політичних репресій в Україні.

«Безумовно, затримання Геннадія Корбана означає агонію тоталітарного режиму Порошенка», – заявив Лозовий..

Депутат відзначив, що кримінальні справи фабрикуються тільки проти патріотів... Тобто ніхто [з членів колишньої правлячої політичної партії] з причетних до пограбування країни і вбивства Небесної сотні [загиблих під час протесту 2013-14] не були заарештовані. ...»

3. Інші публічні заяви та статті в газетах

92. 1 листопада 2015 року Харківська правозахисна група опублікувала на своєму веб-сайті статтю «Затриманий лідер української політичної партії». У ній, зокрема, йшлося:

“Можливо, є вагомі підстави для висунення кримінальних обвинувачень проти Геннадія Корбана і для їх висунення саме зараз. Існує, однак, величезна недовіра

українців після політично мотивованих судових процесів Віктора Януковича, до цього часу неналежне розслідування злочинів, скоєних під час Євромайдану, і забезпечення того, щоб ті, хто серйозно скомпрометував себе, були принаймні усунені з відповідальних посад в судових та правоохоронних органах. За таких обставин будь-яке кримінальне провадження неминуче викликає питання, і, слід сподіватися, що влада розуміє, що ефективне та максимально прозоре розслідування зробить більше для відновлення довіри, ніж публічні запевнення, що не існує політичних мотивів.”

93. Заявник також послався на кілька статей в українських газетах, в яких говорилося про те, що його затримання було політично вмотивованим.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ТА ПРАКТИКА

A. Конституція України 1996

94. Стаття 29, яка відноситься до справи, містить таке:

“ Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність.

Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом.

У разі нагальної необхідності запобігти злочинів чи його перепинити уповноважені на те законом органи можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом сімдесяти двох годин має бути перевірена судом. Затримана особа негайно звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою. ...

Кожний затриманий має право у будь-який час оскаржити в суді своє затримання. ...”

B. Кримінальний кодекс 2001

95. Відповідні положення можна узагальнити наступним чином:

- ч. 3 ст. 157 передбачає, що перешкоджання діяльності члена виборчої комісії із примушуванням, застосуванням насильства чи погрозою застосування насильства, вчинені за попередньою змовою групою осіб або членом виборчої комісії чи іншою службовою особою з використанням свого службового становища, караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від двох до трьох років;

- ч. 5 ст. 191 передбачає позбавлення волі на строк від семи до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією

майна за привласнення, вчинене в особливо великих розмірах або організованою групою;

- ч. 1 ст. 255 передбачає позбавлення волі на строк від п'яти до дванадцяти років за створення злочинної організації;

- ч. 2 ст. 289 передбачає, що незаконне заволодіння транспортним засобом за попередньою змовою групою осіб, або поєднані з насильством або з погрозою застосування насильства карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з конфіскацією майна або без такої;

- стаття 349 карає за захоплення представника влади або працівника правоохоронного органу як заручника позбавленням волі від восьми до п'ятнадцяти років .

С. Кримінальний процесуальний кодекс 2012

96. Відповідні положення передбачають:

Стаття 176. Загальні положення про запобіжні заходи

«1. Запобіжними заходами є:

- 1) особисте зобов'язання;
- 2) особиста порука;
- 3) застава;
- 4) домашній арешт;
- 5) тримання під вартою.

2. Тимчасовим запобіжним заходом є затримання особи, яке застосовується з підстав та в порядку, визначеному цим Кодексом.

3. Слідчий суддя, суд відмовляє у застосуванні запобіжного заходу, якщо слідчий, прокурор не доведе, що встановлені під час розгляду клопотання про застосування запобіжних заходів обставини, є достатніми для переконання, що жоден із більш м'яких запобіжних заходів, передбачених частиною першою цієї статті, не може запобігти доведеним під час розгляду ризику або ризикам. При цьому найбільш м'яким запобіжним заходом є особисте зобов'язання, а найбільш суворим - тримання під вартою.

4. Запобіжні заходи застосовуються: під час досудового розслідування - слідчим суддею за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором, або за клопотанням прокурора, а під час судового провадження - судом за клопотанням прокурора.»

Стаття 177. Мета і підстави застосування запобіжних заходів

«1. Метою застосування запобіжного заходу є забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього процесуальних обов'язків, а також запобігання спробам:

- 1) переховуватися від органів досудового розслідування та/або суду;

2) знищити, сховати або спотворити будь-яку із речей чи документів, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення;

3) незаконно впливати на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного, обвинуваченого, експерта, спеціаліста у цьому ж кримінальному провадженні;

4) перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином;

5) вчинити інше кримінальне правопорушення чи продовжити кримінальне правопорушення, у якому підозрюється, обвинувачується.

2. Підставою застосування запобіжного заходу є наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення, а також наявність ризиків, які дають достатні підстави слідчому судді, суду вважати, що підозрюваний, обвинувачений, засуджений може здійснити дії, передбачені частиною першою цієї статті. Слідчий, прокурор не мають права ініціювати застосування запобіжного заходу без наявності для цього підстав, передбачених цим Кодексом.»

Стаття 181. Домашній арешт

«1. Домашній арешт полягає в забороні підозрюваному, обвинуваченому залишати житло цілодобово або у певний період доби.

2. Домашній арешт може бути застосовано до особи, яка підозрюється або обвинувачується у вчиненні злочину, за вчинення якого законом передбачено покарання у виді позбавлення волі.

...

5. Працівники органу Національної поліції з метою контролю за поведінкою підозрюваного, обвинуваченого, який перебуває під домашнім арештом, мають право з'являтися в житло цієї особи, вимагати надати усні чи письмові пояснення з питань, пов'язаних із виконанням покладених на неї зобов'язань, використовувати електронні засоби контролю.

6. Строк дії ухвали слідчого судді про тримання особи під домашнім арештом не може перевищувати двох місяців. У разі необхідності строк тримання особи під домашнім арештом може бути продовжений за клопотанням прокурора в межах строку досудового розслідування в порядку, передбаченому статтею 199 цього Кодексу. Сукупний строк тримання особи під домашнім арештом під час досудового розслідування не може перевищувати шести місяців. По закінченню цього строку ухвала про застосування запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту припиняє свою дію і запобіжний захід вважається скасованим.»

Стаття 208. Затримання уповноваженою службовою особою [без ухвали слідчого судді, суду]

«1. Уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, лише у випадках:

1) якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення;

2) якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин;

...

4. Уповноважена службова особа, що здійснила затримання особи, повинна негайно повідомити затриманому зрозумілою для нього мовою підстави затримання та у вчиненні якого злочину він підозрюється, а також роз'яснити право мати захисника, отримувати медичну допомогу, давати пояснення, показання або не говорити нічого з приводу підозри проти нього, негайно повідомити інших осіб про його затримання і місце перебування відповідно до положень статті 213 цього Кодексу, вимагати перевірку обґрунтованості затримання та інші процесуальні права, передбачені цим Кодексом.

5. Про затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, складається протокол, в якому, крім відомостей, передбачених статтею 104 цього Кодексу, зазначаються: місце, дата і точний час (година і хвилини) затримання відповідно до положень статті 209 цього Кодексу; підстави затримання; результати особистого обшуку; клопотання, заяви чи скарги затриманого, якщо такі надходили; повний перелік процесуальних прав та обов'язків затриманого. Протокол про затримання підписується особою, яка його склала, і затриманим. Копія протоколу негайно під розпис вручається затриманому, а також надсилається прокурору.

...»

97. Стаття 276 Кодексу визначає, що після затримання офіційне повідомлення про підозру вручається особі. З цього моменту особа отримує процесуальний статус підозрюваного. Службова особа, яка вручає повідомлення, зобов'язана роз'яснити процесуальні права підозрюваного, включаючи право зберігати мовчання і право на правову допомогу.

98. Стаття 278 Кодексу передбачає, що особа, яку було затримано без ухвали суду, повинна бути звільнена, якщо офіційне повідомлення про підозру не було вручено протягом двадцяти чотирьох годин після затримання.

D. Закон про відшкодування 1994

99. Згідно з Законом України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» (далі – Закон про відшкодування), особа може отримати відшкодування шкоди, завданої, зокрема внаслідок незаконного взяття і тримання під вартою (п. 1 ч. 1 ст. 1). Випадки відшкодування шкоди включають «встановлення в обвинувальному вироку суду чи іншому рішенні суду факту незаконного взяття і тримання під вартою» чи закриття кримінального провадження за невстановленням достатніх доказів (п. 2 ч. 1 ст. 2).

Е. Цивільний кодекс 2003

100. Стаття 1176 містить право на відшкодування шкоди завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду. Шкода, завдана фізичній особі внаслідок її незаконного засудження, незаконного притягнення до кримінальної відповідальності, незаконного застосування запобіжного заходу, незаконного затримання відшкодовується державою у повному обсязі незалежно від вини посадових і службових осіб органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду. Порядок відшкодування завданої шкоди «встановлюється законом».

ПРАВО

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 3 КОНВЕНЦІЇ

101. Заявник скаржився за статтею 3 Конвенції на умови перевезення його з Києва до Чернігова 2 листопада 2015 року. Він також скаржився, що був зобов'язаний брати участь у тривалих судових засіданнях відразу після стентування коронарної артерії 25 грудня 2015 року. Насамкінець, він скаржився на підставі цієї ж статті, що він перебував у металевій клітці під час судових засідань 13, 22 та 25 січня 2016 року. Стаття 3 Конвенції, на яку посилається заявник, передбачає наступне:

“Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню.”

А. Прийнятність

1. Стосовно перевезення заявника з Києва до Чернігова 2 листопада 2015 року

102. Заявник скаржився з посиланням на статтю 3 Конвенції, що 2 листопада 2015 року під час його перевезення з Києва до Чернігова і після цього він перебував у мікроавтобусі близько восьми годин без води, їжі або доступу до туалету.

103. Уряд зауважив, що дана поїздка тривала недовго, оскільки відстань, яку потрібно було подолати, становила 150 км. Крім того, Уряд стверджував, що заявник отримав воду і йому було дозволено користуватися туалетом на його прохання.

104. Суд посилається на свою усталену практику стосовно оцінки того, чи поводження, на яке подається скарга, досягло мінімального

рівня жорстокості, щоб підпадати під сферу дії статті 3 Конвенції (див. пункти 118 і 119 нижче). Суд встановлював порушення цієї статті, коли затриманий перебував у відділенні поліції протягом двадцяти двох годин без їжі та води і з необмеженим доступом до туалету (див. справу «Федотов проти Росії», № 5140/02, пп. 66-70, 25 жовтня 2005 року). Суд також визнав неприйнятними умови перевезення, за яких заявники перебували у тисних тюремних фургонах чи вагонах поїздів, без належної вентиляції, води і харчування, протягом тривалих періодів, які інколи перевищували сорок годин, і коли ці поїздки повторювались неодноразово (див., наприклад, справи «Яковенко проти України», № 15825/06, пп. 105-33, 25 жовтня 2007; «Коктиш проти України», № 43707/07, пп. 106-08, 10 грудня 2009; «Коновальчук проти України», № 31928/15, пп. 66-70, 13 жовтня 2016 року).

105. Звертаючись до обставин цієї справи, Суд зазначає, що заявника було перевезено звичайним мікроавтобусом, який він не вважає незручним (див. пункт 21 вище). У зв'язку з відсутністю будь-яких відомостей від Уряду стосовно того, як довго заявник повинен був перебувати в цьому транспортному засобі після прибуття в Чернігів або стосовно будь-якого харчування, Суд вважає вірогідним твердження заявника про те, що він утримувався в мікроавтобусі протягом восьми годин без надання їжі.

106. Суд зауважує, що сторони сперечаються щодо того, чи заявникові було надано питну воду та доступ до туалету. Суд визнав у своїй практиці, що у справах, що стосуються умов тримання під вартою, очікується, що заявники, в принципі, подають детальну та послідовну інформацію про факти, на які подано скаргу, та надають, наскільки це можливо, певні докази, що підтверджують їхні скарги. (див. «Віслогузов проти України», № 32362/02, п. 45, 20 травня 2010 року). Заявник не надавав жодних подробиць щодо того, чи попросив він піти в туалет і, якщо так, то скільки разів і якою була відповідь службових осіб: чи відмовляли в його проханні, змушуючи його чекати або позбавляли його приватності.

107. У зв'язку з цим і з урахуванням того факту, що перевезення заявника в нібито неадекватних умовах відбувалася лише один раз і тривало не більше восьми годин, Суд вважає, що заявник не обґрунтував, що умови його перевезення 2 листопада 2015 року, навіть якщо вони були неприємними, як стверджувалося, були такими, що порушували у будь-якій мірі статтю 3 Конвенції.

108. Звідси випливає, що ця скарга повинна бути відхилена як явно необґрунтована відповідно до пункту 3 (а) і 4 статті 35 Конвенції.

2. Щодо участі заявника у судових засіданнях після стентування коронарної артерії 25 грудня 2015 року

109. Уряд стверджував, що слідчий суддя, який проводив слухання 26-28 грудня 2015 року, належним чином врахував стан здоров'я заявника. Крім того, він зауважив, що декілька медичних працівників постійно контролювали стан заявника і надавали йому медичну допомогу в разі потреби. Тому Уряд клопотав перед Судом відхилити цю скаргу як явно необґрунтовану.

110. Заявник не погодився.

111. На відміну від тверджень Уряду, Суд вважає, що ця скарга не є явно необґрунтованою у значенні пункту 3 (а) статті 35 Конвенції, а також не є непринятною з інших підстав. Тому він оголошує її прийнятною.

3. Що стосується тримання заявника в металевій клітці під час судових засідань 13, 22 та 25 січня 2016 року

112. Суд вважає, що ця скарга не є явно необґрунтованою у значенні пункту 3 (а) статті 35 Конвенції, а також не є непринятною з інших підстав. Тому він оголошує її прийнятною.

В. По суті

1. Щодо участі заявника у судових засіданнях після стентування коронарної артерії 25 грудня 2015 року

(а) Позиція сторін

113. Заявник стверджував, що, незважаючи на те, що він був надзвичайно слабким після операції 25 грудня 2015 року, він був зобов'язаний брати участь у тривалих судових засіданнях. Він, зокрема, зауважив, що його судово-медична експертиза з метою встановлення його можливості брати участь у судових засіданнях так і не була проведена. Що стосується його огляду 27 грудня 2015 року, воно було задокументоване як звичайне медичне обстеження (див. пункт 76 вище). Більше того, це відбулося в присутності та під тиском прокурорів.

114. Заявник також стверджував, що судові засідання, зокрема, 27 грудня 2015 року, були непринятно довгими. Крім того, зала для засідань була надто переповненою, що фізично виснажило його і викликало значні стреси та муки.

115. Уряд стверджував, що заявник перебільшує свої проблеми зі здоров'ям. На їхню думку, він був людиною з міцним здоров'ям. Вони, зокрема, зауважили, що протягом усього періоду його роботи в Дніпропетровській обласній державній адміністрації (див. пункт 7 вище), він не взяв відпустки за станом здоров'я ні на один день. Уряд

також зазначив, що він був затятим курцем, який продовжував палити навіть у лікарні.

116. Уряд підкреслив, що заявник перебував під постійним медичним наглядом під час судових засідань 26, 27 та 28 грудня 2015 року і що йому було надано всю необхідну медичну допомогу. Він вказав, що не всі засідання у вказані дати були тривалими.

117. Заявник заперечив аргументи Уряду. Він звернув увагу Суду на той факт, що він продовжував своє медичне лікування ще довго після подій, про які йдеться, що підтвердило серйозність його стану здоров'я в той час.

(b) Оцінка Суду

(i) Загальні принципи, викладені у практиці Суду

118. Стаття 3 Конвенції закріплює одну з найбільш фундаментальних цінностей демократичного суспільства. Вона забороняє в абсолютній формі катування або нелюдське чи таке, що принижує гідність, поводження або покарання (див., наприклад, «Лабіта проти Італії» [ВП], № 26772/95, п. 119, ЄСПЛ 2000 IV). Дійсно, заборона катування або нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження або покарання є цінністю цивілізації, тісно пов'язаною з повагою до людської гідності (див. «Буїд проти Бельгії» [ВП], № 23380/09, п. 81, ЄСПЛ 2015).

119. Жорстоке поводження повинно досягти мінімального рівня жорстокості, якщо воно підпадає під сферу дії статті 3. Оцінка цього мінімуму залежить від усіх обставин справи, таких як тривалість поводження, його фізичні чи психічні наслідки та в деяких випадках стать, вік і стан здоров'я потерпілого. Додаткові фактори включають мету, з якою було завдано жорстоке поводження, а також намір або мотивацію, що стоїть за нею, хоча відсутність наміру принизити або образити жертву не може остаточно виключити висновок про порушення статті 3. Необхідно враховувати контекст, в якому відбулось жорстоке поводження, наприклад, атмосферу підвищеної напруженості та емоційності. Жорстоке поводження, яке досягає такого мінімального рівня жорстокості, зазвичай пов'язане з тілесною травмою або інтенсивними фізичними або душевними стражданнями. Проте, навіть за відсутності цих аспектів, поводження, що принижує або ганьбить людину, демонструючи відсутність поваги або приниження її людської гідності, або викликає почуття страху, страждань або неповноцінності, здатні подолати моральний і фізичний опір людини, може бути охарактеризовано як жорстоке, що також підпадає під заборону, викладену у статті 3. Слід також зазначити, що цілком достатньо, щоб жертва була принижена у власних очах, навіть якщо цього не

відбувається в очах інших (див. справу Буїд, цитовану вище, пп. 85-86, з численними подальшими посиланнями).

120. У контексті позбавлення волі Суд постійно підкреслював, що страждання і приниження, які підпадають під статтю 3, у будь-якому випадку повинні виходити за межі неминучого елемента страждань і принижень, пов'язаних із затриманням. Держава повинна забезпечити, щоб особа утримувалась в умовах, які сумісні з повагою до людської гідності, і щоб характер та спосіб виконання заходу не піддавали особу стражданням або труднощам, інтенсивність яких перевищує неминучий рівень страждань під час обмеження свободи. Враховуючи практичні умови застосування обмеження свободи, здоров'я та благополуччя особи повинне забезпечуватись належним чином (див. справу «Муршич проти Хорватії» [ВП], № 7334/13, п. 99, 20 жовтня 2016 року, з подальшими посиланнями).

(ii) Застосування вищезазначених принципів у даній справі

121. Встановленим фактом є те, що заявник пройшов стентування коронарної артерії 25 грудня 2015 року (див. пункт 62 вище). Тому Суд відхиляє припущення Уряду про те, що заявник «перебільшує свої проблеми, пов'язані зі здоров'ям» (див. пункт 115 вище). Суд також не вважає релевантним заяву Уряду про те, що заявник не брав відпустки за станом здоров'я під час перебування на офіційній посаді або що він є зятим курцем (див. там само).

122. Не є завданням Суду замінити думку національних експертів щодо оцінки серйозності медичного стану заявника та можливих ризиків його погіршення (див. «Миханів проти України», № 75522/01, п. 70, 6 листопада 2008 року). У такому випадку Суд не ставить під сумнів твердження лікарів про те, що заявника можна було переміщати в інвалідному візку під наглядом лікаря, не ризикуючи його життям (див. пункти 70, 73 і 76 вище). Суд, однак, зазначає, що, незважаючи на ухвалу суду, не було проведено судово-медичної експертизи заявника, яка б давала чітку відповідь на питання, чи він був у стані брати участь в судових засіданнях. Хоча судово-медичний експерт був присутній під час огляду заявника 27 грудня 2015 року, він утримався від відповіді на це питання (див. пункт 76 вище). У будь-якому випадку, навіть якщо заявника було визнано достатньо придатним для участі в судових засіданнях, цей висновок не може бути витлумачено як надання зеленого світла на необмежену тривалість таких засідань.

123. Суд приймає твердження заявника про те, що він був слабким після операції. Дійсно, він потребував не тільки медичного нагляду і лікування, але й достатнього відпочинку.

124. Незважаючи на те, що засідання за участю заявника 26 грудня 2015 року тривало дві години, що не видається занадто довгим, Суд вважає важливим врахувати його більш широкий контекст. Він

зазначає, зокрема, що попереднього дня, відразу після переведення заявника з палати інтенсивної терапії до звичайної палати пізно ввечері, його відвідав слідчий, який намагався вручити йому копію клопотання про затримання (див. пункти 61 і 64 вище). Це повинно було викликати у заявника, який був особливо вразливим після операції, стан тривоги і стресу. Схоже, що вранці 26 грудня 2015 року його здоров'я погіршилося, тому судові засідання було відкладено (див. пункт 69 вище).

125. Наступного дня заявник був зобов'язаний брати участь у судовому засіданні більше двадцяти однієї години, у тому числі протягом ночі з 27 по 28 грудня 2015 року (див. пункт 79 вище). Більше того, навіть попередньої ночі йому не дозволяли безперервно спати, враховуючи, що близько 01:30 27 грудня 2015 року слідчий намагався зайти до нього у лікарняну палату (див. пункт 71 вище).

126. На думку Суду, це було б випробуванням навіть для когось у доброму здоров'ї. Для заявника, який ще не відновився після операції, перебування в суді протягом двадцяти однієї години повинно було викликати не тільки емоційний і психологічний стрес, але й значну фізичну втому.

127. Суд вважає, що проведення судових слухань у нічний час може бути виправданим лише у випадках, що мають особливу нагальність. У справі заявника не існувало такої нагальності. Єдиним питанням перед слідчим суддею було питання про те, чи помістити заявника під варту замість раніше накладеного домашнього арешту. Розгляд цього питання міг бути відкладений на час післяопераційного стаціонарного лікування заявника (від семи до десяти днів – див. пункт 65 вище).

128. Беручи до уваги всі обставини цієї справи, Суд вважає, що заявник був підданий нелюдському та такому, що принижує гідність, поводженню всупереч статті 3 Конвенції.

129. Як наслідок, мало місце порушення положення, що розглядається.

2. Що стосується тримання заявника в металевій клітці під час судових засідань 13, 22 та 25 січня 2016 року

(а) Позиція сторін

130. Заявник стверджував, що його поміщення у металеву клітку під час судових засідань 13, 22 та 25 січня 2016 року було невинуватим і принизливим. Він підкреслив, що хоча він і підозрювався у серйозних злочинах, він ніколи не виявляв жодної насильницької поведінки і погано себе почував. Він зазначив, що він відомий політик і що провадження проти нього отримало широке висвітлення у ЗМІ. Відповідно, він перебував у металевій клітці не тільки перед присутніми у залі суду, але й перед набагато ширшою аудиторією. Насамкінець,

заявник стверджував, що, зрештою, замінивши металеву клітку скляною кабіною, органи влади визнали неприпустимість своєї попередньої практики.

131. Уряд визнав, що під час судових засідань у зазначені дати заявник дійсно знаходився у металевій клітці. Вони зауважили, що такий захід безпеки відповідає нормам, що застосовувалися на той час. Металеві клітки з часом замінювались скляними кабінами, і під час подальших слухань заявник був поміщений у скляну кабіну. Беручи до уваги незначну тривалість його ув'язнення в металевій клітці, Уряд стверджував, що порушення його прав за статтею 3 Конвенції не було.

(b) Оцінка Суду

132. Суд зазначає, що тримання підсудних у металевих клітках під час судового засідання було стандартною процедурою в Україні, що також застосовувалося у справі заявника. Ніколи не було проведено жодної оцінки існування будь-яких реальних і конкретних ризиків безпеки в залі суду, які вимагають, щоб заявник тримався в металевій клітці під час засідань.

133. Хоча заявник перебував у металевій клітці лише протягом трьох засідань, його утримання у клітці було продемонстровано не тільки для осіб, які були присутні на цих засіданнях, але й через високий інтерес до кримінального провадження проти нього набагато ширшій громадськості, яка стежила за процесом через національні та міжнародні ЗМІ (див. справу «Луценко проти України» (№ 2), № 29334/11, п. 171, 11 червня 2015 р.).

134. Суд постановив, що тримання особи в металевій клітці під час судового розгляду – з урахуванням її об'єктивно принижуючого характеру, що є несумісним зі стандартами цивілізованої поведінки, які є відмінною рисою демократичного суспільства – є саме по собі порушенням гідності у розумінні статті 3 (див. справу «Свінарєнко і Сляднев проти Росії» [ВП], №№ 32541/08 та 43441/08, п. 138, ЄСПЛ 2014 (витяги).

135. Наведений вище висновок залишається доречним для обставин цієї справи.

136. Відповідно, було допущено порушення статті 3 Конвенції з цього приводу.

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 5 КОНВЕНЦІЇ

137. Заявник також скаржився на те, що відповідно до пункту 1 статті 5 Конвенції, його затримання 31 жовтня 2015 року та його повторне затримання 3 листопада 2015 року були незаконними та свавільними; згідно з пунктом 3 статті 5 Конвенції, його тримання під вартою та домашній арешт не були виправдані «відповідними і

достатніми підставами»; відповідно до пункту 4 статті 5, що у нього не було ефективної процедури, за якою він міг би оскаржити законність його затримання 31 жовтня 2015 року та його повторне затримання 3 листопада 2015 року; відповідно до пункту 5 статті 5 Конвенції, що він не має дієвого права на відшкодування за порушення його прав за іншими пунктами статті 5 Конвенції. Положення, на які здійснено посилання, містять таке:

«1. Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом:

...

(с) законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення;

...

3. Кожен, кого заарештовано або затримано згідно з положеннями підпункту "с" пункту 1 цієї статті, має негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою, якій закон надає право здійснювати судову владу, і йому має бути забезпечено розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження. Таке звільнення може бути обумовлене гарантіями з'явитися на судове засідання.

4. Кожен, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або тримання під вартою, має право ініціювати провадження, в ході якого суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним.

5. Кожен, хто є потерпілим від арешту або затримання, здійсненого всупереч положенням цієї статті, має забезпечене правовою санкцією право на відшкодування.»

А. Прийнятність

138. Суд зауважує, що Уряд не заперечував проти того, що стаття 5 Конвенції застосовується до домашнього арешту заявника. Згідно з практики Суду, домашній арешт вважається, з огляду на його ступінь та інтенсивність, позбавленням свободи у значенні цього положення (див. справу «Бузаджі проти Республіки Молдова» [ВП], № 23755/07, п. 104, 5 липня 2016 року, з подальшими посиланнями).

139. Беручи до уваги спосіб застосування домашнього арешту заявника, як описано у пунктах 30 і 50 вище, Суд визнає, що такий домашній арешт є позбавленням свободи у сенсі статті 5 (для порівняння див. справу «Кавказький проти Росії», № 19327/13, п. 19 та 65, 28 листопада 2017 року).

140. Таким чином, Суд вважає, що скарги заявника за статтею 5 Конвенції не є явно необґрунтованими у значенні пункту 3 (а) статті 35 Конвенції, а також не є неприйнятними з інших підстав. Тому він оголошує їх прийнятними.

В. По суті

1. Стверджуване порушення пункту 1 статті 5 Конвенції

(а) Позиція сторін

141. Заявник стверджував, що його затримання 31 жовтня 2015 року було незаконним і свавільним. Він звернув увагу Суду на той факт, що між початком кримінального провадження проти нього 15 серпня 2014 року та його затриманням минуло більше року. Протягом цього часу він не виявляв жодного небажання співпрацювати зі слідчими органами. Крім того, він активно брав участь у політичному житті України.

142. Заявник також стверджував, що стаття 208 КПК, на яку посилалася ГПУ як правову підставу для його затримання, не застосовувалася у його справі, оскільки вона дозволяла затримання без ухвали слідчого судді, суду тільки в особливих невідкладних випадках, коли особа була спіймана під час вчинення злочину або одразу після цього.

143. Заявник стверджував, що його повторне затримання 3 листопада 2015 року, яке базувалось на тому ж положенні КПК, було аналогічно незаконним. На його думку, цей захід лише слугував приводом для того, щоб не звільнити його протягом сімдесяти двох годин після затримання 31 жовтня 2015 року.

144. Уряд стверджував, що затримання заявника 31 жовтня 2015 року та його повторне затримання 3 листопада 2015 року були виконані відповідно до чинних правових норм і базувалися на обґрунтованій підозрі, що він вчинив кримінальні правопорушення.

(б) Оцінка Суду

145. Там, де йдеться про «законність» утримання під вартою, включаючи питання про дотримання «процедури, передбаченої законом», Конвенція по суті відсилає до національного законодавства і встановлює обов'язок дотримуватися його матеріальних і процесуальних норм. Проте відповідність національному законодавству не є достатньою: пункт 1 статті 5 вимагає, крім того, щоб будь-яке позбавлення свободи корелювалось з метою захистити особу від свавілля. Один загальний принцип, встановлений у практиці Суду, полягає в тому, що тримання під вартою буде «свавільним», якщо, незважаючи на дотримання букви національного законодавства, існує елемент недобросовісності або обману з боку органів влади або

національні органи влади нехтували правильністю застосування відповідного законодавства (див. «С., В. та А. проти Данії» [ВП], № 35553/12 та 2 інші, п. 74 та 76, 22 жовтня 2018 року, з подальшими посиланнями).

146. Суд зазначає, що за українським законодавством позбавлення свободи без обґрунтованого рішення суду було можливим лише в обмеженій кількості ситуацій, визначених з достатньою точністю. Так, стаття 29 Конституції допускає такий захід протягом максимум трьох днів лише як відповідь на нагальну необхідність запобігання або припинення злочину (див. пункт 94 вище). Згідно зі статтею 208 КПК, слідчий міг затримати особу, зокрема, якщо вона була спіймана під час вчинення чи замаху на злочин, на неї вказували як на злочинця очевидці або жертви, або були присутні чіткі сліди злочину на особі чи її одязі відразу після вчинення злочину (див. пункт 96 вище).

147. Уряд-відповідач не продемонстрував, що хоч якась з цих умов була дотримана у справі заявника, а слідчий не мав права затримувати заявника без ухвали суду.

148. Справді, як зазначив заявник, 31 жовтня 2015 року він був затриманий у зв'язку з подіями, які відбулися більше року тому. Як наслідок, не можна стверджувати, що влада зіткнулася з нагальною ситуацією.

149. Що стосується повторного затримання заявника 3 листопада 2015 року, Суд зазначає, що воно відбулося протягом декількох хвилин після офіційного звільнення заявника. Суд зауважує, що органи влади формально посилалися на обвинувачення, відмінні від тих, які слугували підставою для попереднього затримання (див. пункт 24 вище). Проте з тексту подальшого клопотання слідчого до суду про тримання заявника під вартою (див. пункт 27 вище) стало ясно, що насправді обвинувачення базувалось на тих же обвинуваченнях проти заявника як і раніше, тільки було додано нове обвинувачення (втручання в роботу члена виборчої комісії за обставин, що обтяжують покарання – див. пункт 23 вище). Як і всі інші обвинувачення, нове обвинувачення було відомо органам прокуратури до затримання заявника 31 жовтня 2015 року. Однак як і до цього загальна вимога отримати дозвіл суду на затримання не була врахована. Відповідно, повторне затримання заявника 3 листопада 2015 року явно не відповідало національному законодавству.

150. Описана вище ситуація дає зрозуміти те, що органи влади діяли недобросовісно, шукаючи привід для забезпечення тривалого обмеження свободи заявника і для обходу рішення суду про його звільнення. Така поведінка є несумісною з принципом правової визначеності та свавільною і суперечить принципу верховенства права (див., із урахуванням необхідних відмінностей (*mutatis mutandis*), вищезгадану справу Миханіва, пп. 87-88).

151. У світлі вищевикладеного Суд доходить висновку, що мало місце порушення пункту 1 статті 5 Конвенції щодо затримання заявника 31 жовтня 2015 року та його повторного затримання 3 листопада 2015 року.

2. Стверджуване порушення пункту 3 статті 5 Конвенції

(а) Позиція сторін

152. Заявник скаржився, що його тримали під вартою і під домашнім арештом без відповідних і достатніх підстав.

153. Уряд стверджував, що обидва оскаржувані заходи були належним чином обґрунтовані. Вони зауважили, що зрештою заявника було звільнено на умовах особистого зобов'язання.

(б) Оцінка Суду

(i) Загальні принципи, викладені у практиці Суду

154. Відповідно до усталеної практики Суду стосовно застосування пункту 3 статті 5, існування обґрунтованої підозри є неодмінною умовою (*sine qua non*) законності тривалого тримання під вартою, але зі впливом певного часу її вже недостатньо: Суд в подальшому має встановити (1) чи інші підстави, наведені судовими органами, продовжують виправдовувати позбавлення свободи і (2), якщо такі підстави були «відповідними» і «достатніми», чи проявили національні органи «особливу старанність» у провадженні. Суд також визнав, що обґрунтування будь-якого періоду тримання під вартою, яким би коротким воно не було, повинно переконливо демонструватись органами влади. При вирішенні питання про те, чи повинна особа бути звільнена чи триматись під вартою, органи влади зобов'язані розглядати альтернативні варіанти забезпечення участі особи у судовому розгляді (див. вище цитовану справу Бузаджі, п. 87).

155. Обґрунтування, що вважається «відповідними» і «достатніми» підставами (на додаток до наявності обґрунтованої підозри) у практиці Суду, включали такі підстави, як небезпека втечі, ризик тиску на свідків або підроблення доказів, ризик змови, ризик вчинення повторного правопорушення, ризик виникнення масових заворушень та необхідність захисту затриманого (див. вище цитовану справу Бузаджі, п. 88). Ці ризики повинні бути належним чином обґрунтовані, а міркування органів влади щодо них не можуть бути абстрактними, загальними або шаблонними (див., серед інших справ, справу «Мерабішвілі проти Грузії» [ВП], № 72508/13, п. 222, 28 листопада 2017 р.).

156. Суд повинен вирішити, чи було порушення пункту 3 статті 5 Конвенції на основі обґрунтування, викладеному у рішеннях

національних судових органів щодо досудового ув'язнення заявника та аргументів, висунутих заявником у його клопотаннях про звільнення чи апеляційних скаргах (див. вищезгадану вище справу Мерабішвілі, п. 225, з подальшими посиланнями).

157. Суд застосовує ті ж критерії при оцінці розумності всього періоду позбавлення волі, незалежно від того, де утримувався заявник (у слідчому ізоляторі або вдома під домашнім арештом). На думку Суду, навряд чи спрацює на практиці оцінка обґрунтування досудового ув'язнення за різними критеріями залежно від відмінностей в умовах досудового ув'язнення та рівня (не)зручностей для затриманого. Такі обґрунтування повинні, натомість, оцінюватися відповідно до критеріїв, які є практичними та ефективними для забезпечення належного рівня захисту відповідно до статті 5, без ризику нівелювати цей захист (див. вищезгадану вище справу Бузаджі, пп. 112-14).

(ii) Застосування вищезазначених принципів у даній справі

(a) Загальний період, який необхідно взяти до уваги

158. Період позбавлення свободи, який має бути врахований у цій справі, розпочався 31 жовтня 2015 року, коли був затриманий заявник, і закінчився 7 червня 2016 року, коли він був звільнений із застосуванням особистого зобов'язання (див. п. 17, 24, 54 і 139 вище). Відповідно, він тривав сім місяців і сім днів. Протягом двох місяців і двадцяти двох днів цього періоду заявник був затриманий і перебував під вартою, тоді як решту чотири з половиною місяці він перебував під домашнім арештом (див. п. 7, 30, 38, 50 і 54 вище).

(b) Відповідність та достатність причин тривалого позбавлення заявника свободи

- Тривале затримання до 6 листопада 2015 року

159. Суд нагадує, що він визнав затримання заявника 31 жовтня 2015 року та його повторне затримання 3 листопада 2015 року, які були правовою підставою для позбавлення волі заявника до 6 листопада 2015 року, порушенням пункту 1 статті 5 Конвенції (див. пункт 151 вище). Зокрема, Суд дійшов висновку, що національні органи влади, по-перше, не дотримувалися «процедури, передбаченої законом», і, по-друге, виявляли недобросовісність. Питання про наявність «обґрунтованої підозри» того, що заявник вчинив кримінальне правопорушення, не входило до аналізу Судом у контексті скарги за пунктом 1 статті 5.

160. Враховуючи матеріали справи стосовно заявника, Суд визнає, що існувала обґрунтована підозра щодо вчинення ним кримінального правопорушення, але повторює, що згідно з пунктом 3 статті 5 Конвенції існування обґрунтованої підозри не може самостійно виправдовувати обмеження свободи і вимагає додаткових підстав (див.

вищезазначене Бузаджі, п 95, і справу «Штрштецкий проти Словаччини», № 55844/12, п. 59, 5 червня 2018).

161. Тому Суд розгляне, чи були надані додаткові підстави національними органами влади для обґрунтування тривалого позбавлення заявника свободи протягом даного періоду.

162. Слід зазначити, що, як і в першому протоколі затримання, так і в другому протоколі про повторне затримання заявника від 3 листопада 2015 року не містилося жодного посилання на будь-які конкретні обставини, що вимагають його позбавлення волі (див. пункт 24 вище). Підстави, на які посилалися слідчі, зводились до тих, які були попередньо надрукованими на бланку протоколу.

163. Отже, Суд дійшов висновку, що жодних відповідних і достатніх підстав для обґрунтування тривалого затримання заявника до 6 листопада 2015 року не було надано.

- Домашній арешт з 6 листопада до 28 грудня 2015 року

164. З міркувань, наведених в ухвалі від 6 листопада 2015 року, випливає, що слідча суддя Печерського суду взяла до уваги низку фактів, які свідчать про те, що тримання під вартою заявника є необґрунтованою та надмірною мірою. Зокрема, в ухвалі було зазначено, що заявник має постійне місце проживання, літніх батьків і трьох неповнолітніх дітей, що він був лідером політичної партії, отримав численні нагороди, у тому числі президентську, і що він мав позитивні характеристики. Крім того, слідча суддя зазначила, що численні члени парламенту запропонували свою особисту поруку як гарантію того, що заявник буде виконувати свої процесуальні обов'язки (див. пункт 30 вище).

165. Ухвала суду від 6 листопада 2015 року не містила жодного пояснення, яким чином вищезгадані обставини, які були виразно сприятливі для заявника, могли тлумачитися як обґрунтування, що дає підставу для домашнього арешту. Незважаючи на те, що слідча суддя зазначила особисту поруку членів парламенту, не ставлячи під сумнів її достовірність або не висловивши застереження щодо цього, вона не розглядала можливість застосування особистого зобов'язання як можливого запобіжного заходу. Вона також не розглядала можливість забезпечення участі заявника в суді за допомогою інших менш суворих запобіжних заходів, прямо передбачених українським законодавством для забезпечення належного ведення кримінального провадження, наприклад, особистого зобов'язання або звільнення під заставу (див. пункт 96 вище).

166. Суд зауважує, що апеляційний суд дотримувався такого ж підходу, фактично прирівнюючи відсутність будь-яких підстав для тримання заявника під вартою до обґрунтування поміщення його під домашній арешт (див. пункт 34 вище).

167. Звідси випливає, що позбавлення заявника волі протягом цього періоду не було засноване на відповідних і достатніх підставах.

- *Тримання під вартою з 28 грудня 2015 року до 15 березня 2016 року*

168. Суд зазначає, що слідчий суддя Дніпровського суду задовільнив заміну домашнього арешту заявника на тримання під вартою 28 грудня 2015 року, головним чином повторивши аргументи, на які посилався слідчий: наявність обґрунтованої підозри до причетності заявника у низці кримінальних правопорушень; тяжкість цих злочинів; дружні стосунки заявника з посадовими особами правоохоронних, судових та інших органів влади. Більше того, суддя визнав факт того, що заявник не виконав покладених на нього зобов'язань, пов'язаних з домашнім арештом (див. пункти 38 і 40 вище).

169. Враховуючи, що посилення на обґрунтованість підозри само собою недостатнє, Суд уважніше розгляне інші підстави, які використовувалися для виправдання тримання заявника під вартою.

170. Суд не вважає ані відповідним, ані достатнім посилення слідчого судді на «дружні стосунки заявника з посадовими особами правоохоронних, судових та інших органів влади». Дані доводи, викладені так широко, радше ставили під сумнів добросовісність цих невизначених посадових осіб, а не обґрунтовували будь-які ризики звільнення заявника або застосування менш суворого запобіжного заходу ніж тримання під вартою.

171. Суд далі зауважує, що суддя прийняв, без додаткового обґрунтування, аргумент слідчого про те, що заявник не виконав своїх зобов'язань під час домашнього арешту (див. Пункт 40 вище).

172. Для обґрунтування цього висновку слідчий посилався, зокрема, на «постійне перебування заявника в приватних медичних установах», включаючи засновану його батьком, як вказівку на те, що заявник «зловживав своїм правом на медичну допомогу» з метою ухилення від «різних процесуальних заходів». Варто зазначити, однак, що 25 грудня 2015 року, коли слідчий звернувся до суду з клопотанням про тримання під вартою заявника, він проходив стентування коронарної артерії в Інституті Амосова (див. пункт 62 вище). Це підтверджувало, що заявник потребував серйозної медичної допомоги. Навіть якщо б ця операція не відбулася, твердження, що заявник «зловживає своїм правом на медичну допомогу», не може бути прийнято як обґрунтування для виправдання поміщення його у слідчий ізоляторі. Влада мала широкі можливості для огляду заявника медичними фахівцями, незалежність яких вона не ставила під сумнів (і влада зрештою зробила це, доставивши заявника в Інститут Амосова).

173. Слідчий також послався на той факт, що було тридцять вісім попереджень електронного засобу контролю заявника, з яких він зробив висновок, що заявник міг пошкодити його. Такий висновок явно

суперечив документам у розпорядженні прокуратури. Таким чином, близько двох тижнів до того поліція повідомила прокуратуру про ці попередження і заявила, що більшість з них можна пояснити «технічною недосконалістю пристрою, архітектурними особливостями будівлі, а також наявністю ліфта в квартирі підозрюваного». У двох випадках оповіщення пояснювалися тим, що заявник був перевезений до суду для участі у судових засіданнях і в одному випадку через те, що він приїхав до лікарні (див. пункт 36 вище).

174. Нарешті, слідчий зазначив, що заявник, «через своїх адвокатів», погрожував одному зі свідків, щоб змусити його змінити свої показання на користь заявника (див. пункт 37 вище). Не пояснювалося, яким чином заміна домашнього арешту заявника на тримання під вартою повинна була покласти край такому неправомірному поведженню його адвокатів, з якими він зберігав би контакт навіть у місцях попереднього ув'язнення.

175. Відтак, жодних відповідних і достатніх підстав не було надано для утримання заявника під вартою 28 грудня 2015 року.

176. Суд також не приймає шаблонні та абстрактні підстави, на які посилається Київський апеляційний суд у своїй ухвалі від 10 лютого 2016 року про тримання під вартою заявника та Дніпровський суд у своїй ухвалі від 17 лютого 2016 року про продовження запобіжного заходу. Ці суди в основному посилалися на тяжкість обвинувачень стосовно заявника та збереження вже встановлених ризиків.

- Домашній арешт з 15 березня до 7 червня 2016 року

177. Суд приймає до уваги той факт, що саме заявник попросив замінити його попереднє ув'язнення на домашній арешт (див. пункт 50 вище). Проте це не може бути витлумачено як відмова від своїх прав, передбачених статтею 5 Конвенції (див., із урахуванням необхідних відмінностей (*mutatis mutandis*), вищезгадану справу Бузаджі, наведену вище, пп. 106-10).

178. У своїй практиці Суд вважає, що право на свободу є надто важливим у демократичному суспільстві для того, щоб особа втратила переваги від захисту Конвенцією своїх прав просто тому, що сама дозволила взяти себе під варту (див. справу «Сторк проти Німеччини», № 61603/00, п. 75, ЄСПЛ 2005 V). З фактів справи вбачається, що ідея заявника про те, щоб бути поміщеним під домашній арешт, полягала у тому, щоб уникнути продовження його тримання під вартою (див. для порівняння Бузаджі, наведене вище, п. 108).

179. Хоча домашній арешт передбачав меншу кількість обмежень і меншу кількість страждань і незручностей для заявника ніж звичайне тримання під вартою, він все ще становив позбавлення свободи у значенні статті 5 Конвенції (див. пункт 139 вище). Відповідно, незалежно від ставлення заявника до цього заходу, національні органи

зобов'язані або надати обґрунтування такого заходу, або звільнити заявника. Це не було зроблено: Дніпровський суд не пояснив, чому існує потреба у такому суворому запобіжному заході у справі заявника.

(γ) Висновок

180. Суд усвідомлює той факт, що більшість справ про тривалість тримання під вартою, які виникли раніше, стосувалися більш тривалого періоду позбавлення волі, і на цьому тлі сім місяців і сім днів (див. пункт 158 вище) можуть здаватися відносно короткими (див. для порівняння справу «Жеребін проти Росії», № 51445/09, п. 61, 24 березня 2016 року). Тим не менш, Суд багато раз встановлював порушення пункту 3 статті 5 Конвенції, навіть щодо таких коротких періодів тримання під вартою, якщо вони не були обґрунтовані (обширна практика Суду з цього питання цитується у справі Жеребіна, зазначена вище, той же пункт).

181. Беручи до уваги відсутність відповідних і достатніх підстав для позбавлення заявника свободи у цій справі, чи то у вигляді тримання під вартою, чи у формі домашнього арешту, Суд доходить до висновку, що мало місце порушення пункту 3 статті 5 Конвенції.

3. Стверджуване порушення пункту 4 статті 5 Конвенції

(а) Позиція сторін

182. Заявник стверджував, що не було судового перегляду законності його затримання 31 жовтня 2015 року. Що стосується законності його повторного затримання 3 листопада 2015 року, він стверджував, що Печерський суд оцінив його формально і поверхнево, без розгляду будь-яких його аргументів.

183. Уряд стверджував, що заявник не оскаржив законність його затримання 31 жовтня 2015 року у належному судовому процесі. Крім того, Уряд стверджував, що ухвалою від 6 листопада 2015 року слідчий суддя Печерського суду провела ефективний судовий перегляд законності повторного затримання заявника 3 листопада 2015 року.

(б) Оцінка суду

(i) Загальні принципи, викладені у практиці Суду

184. Суд нагадує, що метою пункту 4 статті 5 є гарантування особам, які заарештовані або затримані, права на судовий нагляд за законністю заходу, який був застосований до них (див., із урахуванням необхідних відмінностей (*mutatis mutandis*), справу «Де Вільде, Умс і Версуп проти Бельгії», 18 червня 1971 року, п. 76, серія А № 12, та справу «Ісмоїлов та інші проти Росії», № 2947/06, п. 145, 24 квітня 2008 року). Під час затримання особі має бути надано засіб правового захисту, що дозволяє цій особі отримати швидкий судовий перегляд законності затримання,

що здатний привести, де це доречно, до її звільнення. Доступність засобу правового захисту передбачає, зокрема, що обставини, створені органами влади, повинні бути такими, що надають заявникам реальну можливість використання засобу правового захисту (див. справу «Нечипорук і Йонкало проти України», № 42310/04, п. 239, 21 квітня 2011 року). Питання про те, чи було дотримано право людини відповідно до пункту 4 статті 5, має бути визначено з урахуванням обставин кожної справи (див. справу «Регбок проти Словенії», № 29462/95, п. 84, ЄСПЛ 2000 XII).

(ii) *Застосування вищезазначених принципів у даній справі*

185. Суд розгляне події з самого початку офіційного звільнення заявника 3 листопада 2015 року (див. пункт 24 вище).

186. Згідно з практикою Суду, пункт 4 статті 5 Конвенції більше не застосовується до будь-якого судового перегляду законності позбавлення свободи після звільнення (див., із урахуванням необхідних відмінностей (*mutatis mutandis*), справу «Слюсар проти України», № 34361/06, п. 13, 8 березня 2012 року, а також посилання на неї у справі «Рейнпрехт проти Австрії», № 67175/01, п. 51, ЄСПЛ 2005 XII).

187. Іншими словами, пункт 4 статті 5 Конвенції містить правовий механізм захисту від незаконного позбавлення волі. Що стосується провадження стосовно судового перегляду законності затримання особи після її звільнення, то все, що можна досягти, є постфактум визнання судом, що затримання було незаконним. На цьому етапі припиняється застосування запобіжного заходу відповідно до пункту 4 статті 5 і застосовується механізм відшкодування, закріплений у пункті 5 статті 5 Конвенції (див., із урахуванням необхідних відмінностей (*mutatis mutandis*), справу «Лелюк проти України», № 24037/08, п. 35 , 17 листопада 2016 р.).

188. У своїй практиці Суд системно робив висновок про те, що він не повинен розглядати справу тільки поверхнево, але досліджувати реалії ситуації, на яку скаржиться заявник (для застосування цього принципу в контексті статті 5 Конвенції див. справу «Фархад Алієв проти Азербайджану» 37138/06, п. 163, 9 листопада 2010 року).

189. У цій справі реальність полягала в тому, що заявник не був звільнений, незважаючи на ухвалу суду від 3 листопада 2015 року (див. пункт 24 вище). Враховуючи, що слідчий продовжував посилатися на ті ж підстави, що й раніше (див. пункт 27 вище), як наслідок, по факту заявник міг клопотати про судовий перегляд законності позбавлення волі у значенні пункту 4 статті 5 Конвенція лише у справі про тримання під вартою від 6 листопада 2015 року, як він і зробив (див. пункти 26 і 30 вище). Щодо питання, чи він повинен був подати окрему скаргу щодо законності його першого затримання, Суд проаналізує його з точки зору пункту 5 статті 5 Конвенції (див. пункт 187 вище).

190. Відповідно, єдиним питанням, що залишається розглянути за статтею 5 § 4 Конвенції, є те, що Печерський суд не навів достатніх і обґрунтованих обставин у своїй ухвалі від 6 листопада 2015 року (див. пункт 182 вище). Однак Суд вже розглянув це питання відповідно до пункту 3 статті 5 Конвенції (див. пункти 164, 165, 167 та 181 вище). Отже, немає необхідності розглядати одне і те ж ще й за пунктом 4 статті 5 Конвенції (див. вищенаведене рішення у справі Мерабішвілі, п. 240).

191. Таким чином, Суд робить висновок, що за даних обставин немає потреби розглядати скаргу заявника за пунктом 4 статті 5 Конвенції.

4. Стверджуване порушення пункту 5 статті 5 Конвенції

(а) Позиція сторін

192. Заявник стверджував, що він не мав дієвого права на відшкодування за передбачені статтею 5 порушення.

193. Уряд заперечив це твердження. Він зазначив, що 11 вересня 2017 року кримінальне провадження проти заявника було припинено через відсутність доказів його вини. На думку Уряду, це дало достатні підстави для того, щоб він міг вимагати компенсацію відповідно до статті 1176 Цивільного кодексу або статті 1 Закону про компенсацію (див. пункти 99 і 100 вище), що він не зробив.

(б) Оцінка суду

194. Суд нагадує, що пункт 5 статті 5 вважається дотриманим, якщо можна подати заяву про відшкодування у зв'язку з позбавленням свободи на умовах, що суперечили пунктам 1, 2, 3 або 4. Тому передумовою права на відшкодування, передбаченого пунктом 5, є встановлення факту порушення одного з інших пунктів національним органом або Судом. У зв'язку з цим, ефективне здійснення права на відшкодування, гарантоване пунктом 5 статті 5, повинно бути забезпечене достатнім ступенем визначеності (див. справу «Станєв проти Болгарії» [ВП], № 36760/06, п. 182, ЄСПЛ 2012).

195. Звертаючись до цієї справи, Суд зазначає, що українське законодавство надає можливість кожному, хто став жертвою незаконного кримінального переслідування та/або затримання, вимагати відшкодування. Законодавчі положення, що застосовуються, передбачають, що право на таку компенсацію виникає, коли існує висновок суду про незаконність, зокрема, затримання, або коли кримінальне провадження проти цієї особи було припинено через відсутність доказів його вини (див. пункти 99 і 100 вище).

196. Як зазначено Урядом, кримінальне провадження проти заявника було припинено 11 вересня 2017 року через відсутність доказів його вини (див. пункти 58 і 193 вище). Проте підстави для позбавлення його свободи, які він вважав порушеннями пунктів 1, 3 і 4 статті 5

Конвенції, не містились виключно у вищезгаданому провадженні. Вони також включали обвинувачення у викраденні Р., у зв'язку з чим заявник був зрештою засуджений (див., зокрема, пункт 51 вище). Крім того, Уряд зазначив, що станом на квітень 2018 року залишилися деякі незакриті обвинувачення проти заявника (див. пункт 59 вище). Хоча, на підставі фактів справи, незрозуміло, якими можуть бути ці обвинувачення, це означало, що існує ще одна перешкода заявникові вимагати компенсацію виключно на підставі рішення ГПУ від 11 вересня 2017 року про закриття кримінального провадження проти нього.

197. Отже, не можна сказати, що ефективне здійснення заявником права на відшкодування було забезпечено з достатньою мірою визначеності, як того вимагає пункт 5 статті 5 Конвенції (див. пункт 194 вище).

198. Суд також зазначає, що Уряд вказав заявнику на те, що він не подав скаргу щодо законності його першого затримання 31 жовтня 2015 року, тому Суд вирішив розглянути це питання за пунктом 5 статті 5 (див. пункти 183 і 189 вище). Беручи до уваги характер і обсяг вірогідних порушень прав заявника за пунктами 1, 3 і 4 статті 5 Конвенції, Суд не вважає, що оскаржуючи законність свого затримання 31 жовтня 2015 року, оскільки це одна скарга серед багатьох інших, заявник міг би змінити стан справ, описаний вище.

199. Підсумовуючи, національні органи не дійшли жодного висновку про порушення одного із пунктів статті 5 Конвенції, що дало б змогу заявникові вимагати відшкодування відповідно до пункту 5. Також не існує підстав тлумачити відсутність таких висновків не на користь заявника.

200. Однак у цьому рішенні Суд визнав порушення пунктів 1 і 3 статті 5 (див. пункти 151 і 181 вище). Звідси випливає, що пункт 5 статті 5 Конвенції застосовується. Отже, Суд має встановити, чи давало можливість українське законодавство або тепер надає таку можливість заявникові отримати відшкодування на підставі висновків цього Суду про порушення статті 5.

201. Суд розглянув це питання в багатьох інших випадках, які стосувались України. Суд встановив, що право на відшкодування за статтею 5 § 5 Конвенції не забезпечується у внутрішній правовій системі, коли Суд встановлює порушення будь-якої з попередніх пунктів цієї статті і коли немає національного судового рішення, що встановлює незаконність затримання (див., наприклад, справу Нечипорука і Йонкала, наведену вище, п. 233-34; справи «Таран проти України», № 31898/06, п. 89-90, 17 жовтня 2013 року, і «Сінкова проти України» 39496/11, п. 82-84, 27 лютого 2018 року). Суд не знаходить підстав для досягнення іншого висновку у цій справі.

202. Звідси випливає, що мало місце порушення пункту 5 статті 5 Конвенції.

III. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 18 КОНВЕНЦІЇ У ПОЄДНАННІ ЗІ СТАТТЕЮ 5

203. Заявник скаржився на те, що позбавлення волі було здійснене з прихованих мотивів, зокрема політичних мотивів. Він посилався на статтю 18 Конвенції у поєднанні зі статтею 5, яка передбачає наступне:

“Обмеження, дозволені згідно з цією Конвенцією щодо зазначених прав і свобод, не застосовуються для інших цілей ніж ті, для яких вони встановлені.”

A. Прийнятність

204. Суд зауважує, що суть скарги заявника за цією статтею, а саме, що його кримінальне переслідування і затримання було здійснене з прихованих мотивів, не розглядалося відповідно до статті 5 Конвенції. Отже, Суд вважає, що застосовується стаття 18 Конвенції у поєднанні зі статтею 5 (щодо загальних принципів тлумачення та застосування статті 18 Конвенції див. вище наведену справу Мерабішвілі, п. 287-91).

205. Суд також зазначає, що ця скарга не є явно необґрунтованою у значенні пункту 3 (а) статті 35 Конвенції, а також не є непринятною з інших підстав. Тому він оголошує її прийнятною.

B. По суті

1. Позиція сторін

206. Заявник стверджував, що реальні причини його кримінального переслідування були наступними. По-перше, він послався на конфлікт між тодішнім головою Дніпропетровської обласної державної адміністрації (у чий команді заявник працював на той час – див. пункт 7 вище) і Президентом України, що призвело до його відставки у березні 2015. По-друге, заявник був головним суперником кандидата від партії Президента, який також був близьким другом Президента, на проміжних парламентських виборах у Чернігові (див. пункт 10 вище). Заявник виявив різні порушення вищезгаданого кандидата, такі як підкуп виборців, зловживання адміністративним ресурсом та фальсифікація голосів. Тому заявник стверджував, що саме цей кандидат ініціював кримінальне провадження проти заявника. Іншою причиною, на думку заявника, була його гостра критика влади в цілому та Президента Порошенка зокрема. Крім того, партія заявника мала високий рейтинг на місцевих виборах. Він стверджував, що мета позбавлення його свободи і притягнення до кримінальної

відповідальності полягала в тому, щоб перешкодити йому брати участь у політичній діяльності та дискредитувати його політичну партію.

207. На підтвердження своїх заяв заявник посилався на різні заяви, зроблені в пресі, які демонстрували, що його кримінальне провадження розпочалось з політичних мотивів (див. пункти 88-93 вище).

208. Уряд стверджував, що заяви заявника не мали жодного обґрунтування. Зокрема, не було жодних перешкод його участі у місцевих та проміжних парламентських виборах. Сам заявник був одним з «тих, хто при владі» до кінця березня 2015 року і не був в опозиції. На думку Уряду, він також не мав жодної сильної громадської підтримки. Нарешті, вони стверджували, що кожен може відкрито критикувати Президента України або його команду без будь-якого побоювання кримінального переслідування і що заявник не надав жодних доказів протилежного.

2. Оцінка Суду

(а) Загальні принципи, викладені у практиці Суду

209. Суд нагадує, що стаття 18 Конвенції не слугує лише для роз'яснення сфери застосування обмежень гарантованих прав (наприклад, другого речення пункту 1 статті 5 і другого пункту статей 8-11, які дозволяють обмеження цих прав і свобод). Стаття також прямо забороняє Високим Договірним Сторонам обмежувати права і свободи, закріплені в Конвенції, для цілей, які не передбачені самою Конвенцією, і у такому значенні дана стаття є автономною (див. вищезгадане рішення у справі Мерабішвілі, п. 287-88).

210. Право або свобода іноді обмежуються виключно з метою, не передбаченою Конвенцією. Але однаково можливі випадки, коли обмеження застосовується як з прихованих мотивів, так і з метою, що передбачена Конвенцією; іншими словами, воно переслідує безліч цілей. Питання в таких ситуаціях полягає в тому, чи передбачена Конвенцією мета нівелює приховану мету, чи лише наявність прихованої мети суперечить статті 18, або ж існує певна відповідь по середині (там же, п. 292).

211. Існує суттєва різниця між випадками, коли передбачена Конвенцією мета була дійсно тим, що спонукало діяти владу, хоча влада також хотіла б досягти й іншу мету, та випадками, коли передбачена Конвенцією мета, хоча й існувала, насправді була просто прикриттям, що дозволяє владі досягти прихованої мети як головного вектору їхніх зусиль. Твердження, що наявність будь-якої сторонньої мети сама по собі суперечить статті 18, не відповідатиме цій принциповій відмінності і буде суперечити об'єкту і меті статті 18, яка забороняє зловживання владою. Таке тлумачення може означати, що кожен раз, коли Суд відхилятиме мету або підставу, на яку вказує Уряд з посиланням на

матеріальні норми Конвенції, Суд повинен встановлювати порушення статті 18, оскільки заява Уряду буде доказом того, що органи влади переслідували не тільки мету, яку Суд визнав законною, але й іншу (там же, п. 303).

212. З цієї ж причини висновок про те, що обмеження переслідує мету, передбачену Конвенцією, також не обов'язково виключає порушення статті 18. Дійсно, інший висновок позбавить це положення його автономного характеру (там же., п. 304).

213. Таким чином, Суд вважає, що обмеження може бути сумісним з положеннями Конвенції, які дозволяють його застосування, оскільки переслідує мету, допустиму згідно з відповідним положенням, але все ще порушувати статтю 18, у випадку, коли таке обмеження головним чином зумовлене іншою метою, яка не передбачена Конвенцією; іншими словами, якщо ця інша мета була переважаючою. І навпаки, якщо переважаючою є передбачена Конвенцією мета, обмеження не суперечить статті 18, навіть якщо воно також переслідує іншу мету (там же, п. 305).

214. Яка мета є переважаючою в даному випадку залежить від усіх обставин. Оцінюючи цей аспект, Суд буде враховувати характер і ступінь ганебності вірогідної прихованої мети і мати на увазі, що Конвенція була покликана підтримувати і сприяти ідеалам і цінностям демократичного суспільства, керованого верховенством права. З плином часу не може бути виключено, що оцінка того, яка мета була переважаючою, може змінюватися (там же, п. 307-08).

215. Суд застосовує свій звичайний підхід до доказування при розгляді скарг відповідно до статті 18 Конвенції (там же, 310). Перший аспект такого підходу полягає в тому, що, як правило, тягар доведення не покладається на одну або іншу сторону, оскільки Суд розглядає всі матеріали, що знаходяться перед ним, незалежно від їх походження, і тому, що він може, у разі необхідності, отримати матеріали за своєю ініціативою. Другий аспект підходу Суду полягає в тому, що стандартом доказування є «відсутності обґрунтованих сумнівів». Цей стандарт, однак, не є аналогічним стандарту національних правових систем, які його використовують. По-перше, докази можуть впливати зі співіснування досить сильних, чітких і узгоджених висновків або подібних правових презумпцій факту. По-друге, рівень переконання, необхідний для досягнення висновку, нерозривно пов'язаний зі специфікою фактів, характером заявлених тверджень та закріпленням у Конвенції правом, про вірогідне порушення якого йдеться. Третій аспект підходу Суду полягає в тому, що Суд може вільно оцінювати не тільки прийнятність і відповідність, але й доказову цінність кожного доказу, що знаходиться перед ним. Немає жодних підстав для Суду обмежувати себе прямим доказом стосовно скарги за статтею 18 Конвенції або застосовувати спеціальний стандарт доведення таких

скарги. Обґрунтовані докази в цьому контексті означають інформацію про первинні факти або контекстуальні факти або послідовності подій, які можуть стати основою для висновків про первинні факти. Звіти або заяви міжнародних спостерігачів, неурядових організацій або засобів масової інформації або рішення інших національних чи міжнародних судів часто приймаються до уваги, зокрема, щоб пролити світло на факти або підтвердити висновки, зроблені Судом (там же, п. 311 і 314-17).

(b) Застосування вищезазначених принципів у даній справі

216. У цій справі Суд визнав, що заявника було заарештовано за «обґрунтованою підозрою» в здійсненні кримінального правопорушення (див. пункт 160 вище). Іншими словами, незважаючи на те, що Суд встановив ряд порушень статті 5 Конвенції (див. пункти 151, 181 і 202 вище), все ще можна стверджувати, що заявник був позбавлений волі з метою, передбаченою пунктом 1 статті 5 Конвенції.

217. Аналізуючи скаргу заявника за статтею 18 Конвенції, Суд, перш за все, повинен перевірити, чи обмеження, про яке йдеться, додатково переслідувало будь-яку іншу мету, яка не була передбачена пунктом 1 статті 5. Навіть у разі ствердної відповіді на це питання існує порушення статті 18 лише, якщо ця інша мета була переважаючою.

218. Суд визнає, що період часу, коли відбулось перше затримання заявника та спосіб його здійснення могли бути інтерпретовані як можливі фактори існування прихованої мети. Суд, зокрема, зауважує, що початок кримінального провадження проти заявника 15 серпня 2014 року, відразу після того, як Р. поскаржився в поліцію про його викрадення заявником, очевидно, не викликало негайних дій проти заявника. Крім того, 15 вересня 2014 року Президент України нагородив його «Орденom за мужність» «за відданість, активну громадську позицію та високий професіоналізм у виконанні своїх службових обов'язків» (див. пункт 8 вище). Згодом, 25 лютого, 7 серпня та 1 жовтня 2015 року проти заявника було розпочато нові кримінальні провадження (див. пункти 14-16 вище). Однак лише 31 жовтня 2015 року слідчі органи повідомили заявника про підозру і затримали його (див. пункт 17 вище). Його затримання відбулось за участю спеціального підрозділу, який прорвався через вхідні двері помешкання заявника (див. пункт 18 вище). Раптом, без будь-яких очевидних причин, затримання заявника і кримінальне переслідування стали предметом особливої гостроти і завзяття органів прокуратури. За відсутності будь-яких переконливих пояснень з боку влади, політичні партії, засоби масової інформації та громадянське суспільство широко сприйняли це як вибіркове правосуддя (див. пункти 88-93 вище).

219. Враховуючи це, Суд тепер розгляне конкретні аргументи, висунуті заявником на підтримку його скарги.

220. Суд зазначає, що заявник пов'язував кримінальне провадження проти нього та позбавлення свободи, зокрема, через вірогідний конфлікт між тодішнім головою Дніпропетровської обласної державної адміністрації та Президентом України, що призвело до відставки першого у березні 2015 року (див. пункти 7 і 206 вище). За відсутності скарг на політичні переслідування, висунуті вищезгаданим чиновником або членом його політичної команди, крім заявника, Суд не вважає цей аргумент переконливим.

221. Суд також не переконаний у твердженні заявника, що справжній поштовх для його кримінального переслідування може впливати з його суперництва з кандидатом від партії Президента під час проміжних парламентських виборів у Чернігові 26 липня 2015 року (див. пункти 10 і 206 вище). Заявник стверджував, що весь адміністративний ресурс був застосований за примхою друга та політичного союзника Президента. Суд не вважає жодних доказів у матеріалах справи, що підтверджують таке серйозне твердження. Крім того, малоімовірно, що кандидат, який виграв вибори з 35,90% голосів, постфактум намагатиметься помститися заявникові, який отримав менше половини цього відсотка (14,76%). Суд також вважає за доцільне зазначити, що хоча заявник припустив, що результати виборів були сфальсифіковані та несправедливі (див. пункт 206 вище), він не подав скаргу за статтею 3 Протоколу № 1 (право на вільні вибори).

222. Оскільки заявник стверджував, що він різко критикував Президента України та владну верхівку, Суд приймає зауваження Уряду, що він, очевидно, не єдиний, хто це робив. Проте Суд не має жодних відомостей про будь-які спроби придушити голоси, які критикували тодішнього Президента України або Уряд. Численні публічні висловлювання в Україні стосовно кримінального переслідування заявника є лише свідченням протилежного: кожен може вільно критикувати Президента і владу загалом.

223. За відсутності будь-яких доказів протилежного, Суд також скептично ставиться до вірогідного зв'язку між позбавленням свободи заявника та успіхом його партії на місцевих виборах. Слід зазначити, що кримінальне провадження проти заявника було розпочато приблизно за рік до створення партії «УКРОП». Крім того, крім «Блок Петра Порошенка», який виграв вибори, дві інші партії, «Батьківщина» і «Опозиційний блок», мали кращі результати, ніж «УКРОП» (див. пункт 11 вище), але не стверджували, що їх переслідували.

224. Зважаючи на все вищесказане, Суд вважає, що твердження, висунуті заявником у контексті його скарги за статтею 18 Конвенції, недостатньо обґрунтовані. Навіть якщо існують певні мотиви для переслідування заявника та позбавлення його свободи, Суд не може визначити їх на підставі скарги заявника, не кажучи вже про те, щоб встановити, чи були ці мотиви переважаючими.

225. У зв'язку з цим Суд вважає, що порушення статті 18 Конвенції не було.

IV. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ ПУНКТУ 2 СТАТТІ 6 КОНВЕНЦІЇ

226. Заявник скаржився на порушення його права на презумпцію невинуватості відповідно до пункту 2 статті 6 Конвенції, яка передбачає таке:

“2. Кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим доти, доки його вину не буде доведено в законному порядку.”

A. Прийнятність

227. Суд визнає цю скаргу прийнятною з огляду на те, що вона не є явно необґрунтованою у значенні пункту 3 (а) статті 35 Конвенції і не є непринятною з будь-яких інших підстав.

B. По суті

228. Заявник скаржився, що високопоставлені державні чиновники стверджували про його провину за відсутності судового засудження, таким чином впливаючи на громадську думку і заміняючи собою вирок суду у його справі.

229. Уряд стверджував, що влада просто інформувала суспільство про прогрес у гучній кримінальній справі.

230. Суд знову наголошує на усталеному принципі своєї практики, згідно з яким пункт 2 статті 6 Конвенції забороняє посадовим особам визнати особу винною до засудження цієї особи судом. Посадові особи можуть розповідати громадськості про кримінальні розслідування, наприклад, повідомляючи про підозри, затримання та зізнання, якщо вони роблять це стримано та обережно. Вибір слів, якими вони користуються, має значення (див. справу «Тур'єв проти Росії», № 20758/04, п. 19, 11 жовтня 2016 року, з подальшими посиланнями).

231. Звертаючись до цієї справи, Суд зауважує, що оскаржувані висловлювання не були зроблені в рамках самого кримінального провадження, а як частина повідомлень для преси, призначених для громадськості. Суд приймає до уваги твердження Уряду про те, що метою оскаржуваних заяв було інформувати громадськість про гучну кримінальну справу. Насправді, з огляду на те, що заявник був політиком, влада могла б вважати за необхідне інформувати громадськість про обвинувачення у вчиненні злочину проти нього (див. для порівняння «Ільгар Мамедов проти Азербайджану», № 15172/13, п.

127, 22 травня 2014 року). Однак Суд вважає, що заяви високопосадовців у засобах масової інформації щодо кримінального провадження проти заявника були далекі від стриманих і обережних. Його особистість була відома громадськості, і його назвали лідером злочинної організації, залученої до ряду серйозних злочинів (див. пункти 82-87 вище). Таким чином, ці заяви не могли не заохочувати громадськість вважати заявника винним до того, як він був визнаний винним згідно із законом.

232. Отже, Суд дійшов висновку, що було допущено порушення пункту 2 статті 6 Конвенції.

V. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

233. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію.»

234. Заявник не подав заяву про справедливую сатисфакцію. Відповідно, Суд вважає, що немає жодних підстав присудити йому будь-яку суму з цього приводу.

ІЗ ЦИХ ПІДСТАВ СУД

1. *Оголошує* одноголосно скаргу щодо умов перевезення заявника 2 листопада 2015 року, неприйнятною, а решту скарги прийнятною;
2. *Постановляє* одноголосно, що було порушено статтю 3 Конвенції щодо участі заявника у судових засіданнях 26-28 грудня 2015 року;
3. *Постановляє* одноголосно, що було порушено статтю 3 Конвенції у зв'язку з утриманням заявника в металевій клітці під час судових засідань 13, 22 і 25 січня 2016 року;
4. *Постановляє* одноголосно, що було порушено пункт 1 статті 5 § Конвенції стосовно затримання заявника 31 жовтня 2015 року та його повторного затримання 3 листопада 2015 року;
5. *Постановляє* шістьма голосами проти одного, що було порушено пункт 3 статті 5 Конвенції;

6. *Постановляє* одноголосно, що немає потреби розглядати скаргу за пунктом 4 статті 5 Конвенції;
7. *Постановляє* одноголосно, що було порушено пункт 5 статті 5 Конвенції;
8. *Постановляє* одноголосно, що не було порушено статтю 18 Конвенції у поєднанні зі статтею 5;
9. *Постановляє* одноголосно, що було порушення пункту 2 статті 6 Конвенції.

Викладено англійською мовою та повідомлено письмово 4 липня 2019 відповідно до пунктів 2 та 3 правила 77 Регламенту Суду.

Клаудія Вестердік
Секретар

Анжеліка Нусбергер
Голова

Відповідно до пункту 2 статті 45 Конвенції та пункту 2 правила 74 Регламенту Суду окрема думка судді Сіюфри О'Лірі додається до цього рішення.

А.Н.
К.В.

ОКРЕМА ДУМКА СУДДІ О'ЛІРІ

1. Палата визнала порушення статті 3, п. 1 і 3 статті 5 та п. 2 статті 6 Конвенції, виключаючи порушення статті 18 у поєднанні зі статтею 5.

2. Заперечуючи проти висновку про порушення пункту 3 статті 5 стосовно двох періодів домашнього арешту заявника, я теж можу приєднатись до вище вказаних висновків. Нижче я поясню причини моєї часткової незгоди і додам коментар стосовно наслідків відсутності висновку про порушення статті 18.

А. Події до та після затримання заявника

3. Фактичні обставини заяви детально описані у рішенні (п. 6-93). Проте, як свідчить аналіз скарги за статтями 5 і 18, малоімовірно, що повна картина обставин, які призвели до затримання заявника, утримання під вартою та звільнення через відсутність достатніх доказів, була представлена Суду будь-якою зі сторін. Це, щонайменше, викликає жаль.

4. У 2014–2015 роках заявник займав важливу посаду у Дніпропетровській обласній адміністрації. Він був і є відомим бізнесменом. У вересні 2015 року він став лідером політичної партії, що висунула кандидатів на місцевих і проміжних парламентських виборах того року, і яка проявляла надзвичайно критичне ставлення до тодішнього Президента України.

5. Не окреслено у рішенні, але впливає з аргументів заявника на судовому засіданні 6 листопада 2015 року, на якому було призначено перший період домашнього арешту, під час перебування в обласній адміністрації заявник почав формувати і озброювати батальйони добровольців. Він також створив приватний фонд для підтримки українських оборонних сил на сході України та на Донбасі, куди відправлялись ці волонтери.¹ За словами заявника, будучи колись союзником або палким прихильником колишнього Президента України, з часом він став його політичним опонентом. На його думку, «незаконне затримання» стало наслідком цих причин.

6. У серпні 2014 року, коли він ще був працевлаштований у вищезгаданій обласній адміністрації, заявник став фігурантом розслідування ймовірного викрадення та пов'язаного з цим викраденням шантажу. У лютому 2015 року було розпочато друге кримінальне провадження у зв'язку з іншим викраденням. У серпні того

¹ Судове засідання від 6 листопада 2015 року коротко описане у пунктах 29-32 рішення. Щодо виступу заявника див. витяги, опубліковані на вебсайті <https://ukrop.party/en/news/central/1177-klyuchova-promova-gennadiya-korbana-pid-chas-nichnogo-zasidannya-sudu-6-listopada-2015-roku>.

ж року було розпочато третє провадження у справі про підозру у розтраті, пов'язаній з вищезазначеним приватним фондом. Четвертий і останній епізод в рамках кримінального провадження, розпочатого у жовтні 2015 року, пов'язаний із погрозами насильства, які вірогідно спрямовувались голові обласної виборчої комісії. Коротше кажучи, коли заявник був затриманий 31 жовтня 2015 року, чотири епізоди у кримінальних провадженнях були незавершеними, і на цьому етапі Генеральний прокурор додав ще одне обвинувачення, пов'язане зі створенням злочинної організації.

В. Порушення статті 3, п. 1 і 3 статті 5 стосовно тримання під вартою

7. З причин, пояснених у рішенні палати (п. 109-129), немає сумніву, що ставлення до заявника на судових слуханнях, що відбулися 26-28 грудня 2015 року, становило жорстоке поводження, що суперечить статті 3 Конвенції; такий самий висновок можна зробити про утримання його у металевій клітці під час подальших судових засідань у січні 2016 року (п. 130-136 рішення).

8. Що стосується його затримання 31 листопада 2015 року, яке було зафільмоване та із задіянням підрозділу сил спеціального призначення для проникнення в його приватну резиденцію, а також повторне затримання 3 листопада 2015 року, ці затримання також становлять порушення пункту 1 статті 5 (див. § 141-151 рішення). Позбавлення свободи заявника до 6 листопада 2015 року, після першого та повторного затримання, мало правові недоліки, оскільки протоколи затримання не містили підстав, що обґрунтовували затримання на цій стадії. Це призводить до першого порушення пункту 3 статті 5 (п. 159-163 рішення).

С. Відсутність порушення пункту 3 статті 5 стосовно двох періодів домашнього арешту

9. Загальні принципи, що впливають з практики Суду стосовно пункту 3 статті 5 Конвенції, викладені у п. 154-157 рішення палати.

10. Існування обґрунтованої підозри є умовою законності продовження тримання під вартою, але не є достатнім. Влада повинна надати «відповідні та достатні» підстави для виправдання будь-якого тривалого позбавлення свободи. Ці підстави не можуть бути загальними та абстрактними, але повинні містити посилення на конкретні факти та обставини, що стосуються заявника і обґрунтовують його тривале утримання під вартою. Як було підтверджено у рішенні Великої палати у справі «Бузаджі проти Республіки Молдова», вимога щодо обґрунтування пункту 3 статті 5 є однаковою, і якщо обвинувачений

тримається під вартою, і якщо знаходиться під домашнім арештом. Клопотання про взяття на поруки, відповідно до практики Суду, може бути відхилене, зокрема, у випадках, коли існує ризик, що обвинувачений, якщо він буде звільнений, вживатиме заходів, які завдадуть шкоди здійсненню правосуддя. Ризик тиску на свідків приймається на початкових етапах провадження, але також визнається, що такий вірогідний ризик може зменшуватися з часом.²

11. Після рішення слідчої судді Печерського суду від 6 листопада 2015 року тримання заявника під вартою було припинено. Він був поміщений натомість під домашній арешт до 28 грудня 2015 року із застосуванням електронного засобу контролю. Саме це рішення, на думку більшості, призвело до одного з чотирьох порушень пункту 3 статті 5 Конвенції. Виходячи з того, як палата вирішила підійти до справи заявника і враховуючи зміст оскаржуваних національних судових рішень та елементи, на яких вони базувалися, я не можу погодитися з цим висновком. Як впливає з п. 27-30 рішення палати, слідча суддя розглядала, з одного боку, клопотання слідчого від 2 листопада 2015 року про тримання під вартою і, з іншого боку, скарги заявника від 2 та 3 листопада щодо законності його затримання, повторного затримання та тримання під вартою. Суддя послалась на серйозність обвинувачення та на серйозність можливих санкцій, детально вивчила особисту і сімейну ситуацію заявника, а також його професійну діяльність, становище в суспільстві та позитивні гарантії, надані парламентарями. Вона, однак, зробила висновок, що, хоча не було необхідності утримувати заявника під вартою, менш тяжкі запобіжні заходи були обґрунтовані за цих обставин. Слідча суддя при визначенні цього менш тяжкого заходу чітко зосередилась на поясненні того, чому тримання під вартою, яке вимагало обвинувачення, не було необхідним. З огляду на обставини справи, і з огляду на матеріали, що були перед нею, важко зрозуміти, що було неналежним і недостатнім для прийняття рішення. Її ухвала розглядалася в апеляційній інстанції і підтвердилась, але знову ж таки рішення палати розглядає лише те, що, як палата вважає, слідча суддя і апеляційний суд не зробили, а не належність і достатність того, що було зроблено в даних обставинах.

12. Позитивним результатом цього рішення палати стосовно пункту 3 статті 5 є підтвердження того, що домашній арешт, з огляду на його ступінь і інтенсивність, також є позбавленням свободи у значенні статті 5, хоча і менш тяжкою формою³. Якщо, як видається, деякі українські суди не розглядають домашній арешт таким чином, то п. 158 рішення,

² Див. по всьому рішенню у справі «Бузаджі проти Республіки Молдова» [ВП], № 23755/07, 5 липня 2016 року та рішення, наведені у пунктах 85-113.

³ Див. *Бузаджі*, цитоване вище, п. 104 та «Де Томмазо проти Італії» [ВП], № 43395/09, 23 лютого 2017 року, п. 87 та наведені у рішенні посилання.

який спирається на рішення Великої палати у справі Бузаджі, повинен усунути будь-які непорозуміння.

12. Зовсім інше питання полягає в тому, чи слідча суддя, яка вирішила застосувати домашній арешт, а не тримання під вартою на вимогу прокурора за обставин цієї справи, і апеляційний суд, який підтвердив її рішення, порушили пункт 3 статті 5 Конвенції. Заявник, як пояснювалося раніше, був дуже заможним бізнесменом з хорошими зв'язками. Він обіймав керівні посади в обласній адміністрації і був обвинувачений у зловживанні владою, перебуваючи саме на цій посаді. Перш ніж офіційно увійти до політичного життя він сформував і озброїв батальйони добровольців у ситуації для країни, яка може бути описана лише як нестабільна. За цих обставин і на підставі наявних матеріалів судове рішення від 6 листопада 2015 року не виявляється ні свавільним, ні недостатньо обґрунтованим.

13. Перший оскаржуваний період домашнього арешту був перерваний терміном на два з половиною місяці утримання під вартою, ухваленим іншим судом (див. п. 168-176 рішення).⁴ Я повністю підтримую висновок про порушення пункту 3 статті 5 стосовно цього періоду, не в останню чергу через стан здоров'я заявника і те, що, як видається, не було розслідувано вірогідно несправний сигнал засобу контролю, який був зобов'язаний носити заявник під час домашнього арешту. Проте, можливість впливати на свідків, про яку йдеться у пункті 174 рішення, не є незначною, і Суд не повинен розглядати її як таку.⁵

14. Що стосується другого періоду домашнього арешту, з 15 березня до 7 червня 2016 року, заявник подав клопотання про зміну вищезазначеного тримання під вартою на домашній арешт. Слідчий суддя Дніпровського районного суду на цей раз заслухав і задовольнив його клопотання в день його подання. З цього моменту він більше не підлягав електронному засобу контролю. Слідчим суддею були процитовані сімейні обставини заявника, тяжкість обвинувачення проти нього, той факт, що тривають кілька слідчих дій, і «раніше встановлені ризики» як підстави на користь звільнення заявника з-під варти зі збереженням менш важкого ніж попередній запобіжного заходу, а саме домашнього арешту. Слід пам'ятати, що протягом цього періоду заявник, який визнав себе винним у викраденні, вів переговори про примирення зі своїм потерпілим, що, нарешті, призвело до того, що він

⁴ Варто підкреслити, що скарга заявника за пунктом 3 статті 5 стосувалася, по суті, періодів тримання під вартою. Передача юрисдикції з Печерського районного суду до Дніпровського районного суду м. Києва, розгляд справи та тримання під вартою, застосоване суддею останнього суду, який згодом покинув Україну, детально описані у скарзі заявника.

⁵ Див. справу «Цін проти Португалії», № 69861/11, 5 листопада 2015 року, п. 61: «Суд визнає, що у справах, що стосуються вірогідно організованої злочинності, ризик того, що затриманий може чинити тиск на свідків або може іншим чином перешкоджати розгляду справи, якщо його звільняють, часто є особливо високим».

отримав умовне покарання і сплатив лише збитки. Заявник стверджував, що його визнання провини є наслідком примусу, аргумент, який палата повністю ігнорує. Проігнорувавши це, важко зрозуміти свавільність або недостатність причин, які лежать в основі встановлення порушення пункту 3 статті 5 стосовно другого періоду домашнього арешту.

15. Витяги зі справи Бузаджі наводяться палатою додаткового для підтвердження того, що заявника, який подав заяву про зміну тримання під вартою на домашній арешт, не вважається таким, що відмовився від своїх прав. Цілком зрозуміло, що поміщення заявника під домашній арешт не прирівнювалося до скасування обмеження свободи, а вимоги пункту 3 статті 5 продовжували застосовуватися. Проте, низка факторів вирізняє цю справу від справи Бузаджі. На відміну від справи Бузаджі, національні суди у цій справі не відхиляли клопотання заявника про перегляд законності його затримання (клопотання *habeas corpus*), подані заявником у численних випадках (див. для порівняння рішення у справі Бузаджі, наведене вище, п. 108)⁶. Як зазначено в п. 50 рішення палати, коли заявник звернувся з клопотанням про звільнення з-під варти через наявність нових фактів, ці факти були розглянуті слідчим суддею як частина загальної судової оцінки та вирішено застосувати негайно домашній арешт без електронного засобу контролю. Більше того, тоді як у справі Бузаджі суд критикував національні суди за відсутність оцінки характеру, моральності, активів та зв'язків заявника з країною, а також його поведінку з моменту порушення кримінального провадження, очевидно, що таке ж не можна сказати стосовно ухвал двох слідчих суддів про застосування домашнього арешту. Не було жодних доказів того, що у відповідний час в Україні діяла презумпція на користь утримання під вартою та/або домашнього арешту, коли обвинувачений може отримати вирок, що перевищує певний поріг (див. для порівняння рішення у справі «Ніколова проти Болгарії» (№ 2) № 40896/98 від 30 вересня 2004 року). У попередніх випадках тривалість тримання під вартою була набагато більшою за сім місяців і сім днів як у цій справі; чотири з половиною місяці з яких складав домашній арешт (див. вищезгадану справу Ніколова, п. 60 (понад 2 роки і 5 місяців), вищезгадану справу Цін, п. 60 (понад 1 рік і 7 місяців), або «Подески проти Сан-Марино», № 66357/14, 13 квітня 2017 року, п. 126 (понад 1 рік і 4 місяці). Плин часу, який вимагає, щоб вагомими відповідними і достатніми підстави, які спочатку виправдовували тримання під вартою, стали ще більш вагомими, у цьому випадку не може бути вирішальним чи навіть суттєвим чинником. Що стосується відсутності прогресу або результативності у проведенні слідчих дій, це виявилось проблемою під час тримання під вартою, щодо якого було встановлено порушення

⁶ Насправді зі скарги заявника – до якої я мала доступ лише українською – та з його письмових зауважень чи він взагалі оскаржував свій домашній арешт за п. 3 статті 5.

пункту 3 статті 5, але не протягом періоду перебування під домашнім арештом.

16. На підставі наданих матеріалів я не бачу загальних і абстрактних причин, ніяких шаблонних рішень, що обґрунтовують різні заходи, які позбавляють заявника свободи під час домашнього арешту, відсутність послідовності щодо того, як національні суди підходили до призначення домашнього арешту (див. для порівняння п. 122 Бузаджі, процитований вище). Навпаки, з ходом слідства відповідні судді оперативно реагували, щоб замінити тримання під вартою домашнім арешту із застосуванням засобу контролю, а потім домашнім арештом без засобу контролю і, насамкінець, особистим зобов'язанням. Виявлення порушення пункту 3 статті 5 було обґрунтованим у зв'язку з періодом тримання під вартою, але не стосовно періодів домашнього арешту.

D. Висновки

17. У своїй оцінці скарг за статтями 3, 5 і 6 рішення палати розглядає справу заявника як справу «звичайного» обвинуваченого і роль Суду як стандартного гаранта права на свободу і безпеку в умовах демократичного суспільства, яке керується верховенством права.

18. Однак при аналізі скарги заявника за статтею 18 у поєднанні зі статтею 5 можна побачити, що знаходиться під поверхнею цієї справи. Палата через брак доказів вирішила не продовжувати аналіз за статтею 18 на основі наявної інформації, наданої заявником.⁷ Це означає, що палата відкинула наявність прихованих мотивів для переслідування заявника і позбавлення його свободи. Вчинивши так, палата на спірних засадах застосувала тягар доведення, який не впливає з практики у справах за статтею 18, а видається протирічить цій практиці.⁸

19. Однак, як тільки стаття 18 Конвенції була виключена з аналізу, палата розглядала два періоди під домашнім арештом, накладені проти бажання прокурора стосовно особи, обвинуваченої в декількох дуже тяжких злочинах, щодо яких існує обґрунтована підозра, а також достатні та законні підстави для застосування запобіжного заходу на цьому етапі розслідування. Крім того, з часом заходи, які позбавляли заявника свободи, були пом'якшені слідчими суддями, і загальна

⁷ Див., зокрема, п. 224 рішення палати, де попри визнання у п. 218 можливих індикаторів прихованої мети у зв'язку зі строками та способом затримання заявника, стверджується, що хоча приховані мотиви могли бути, заявник не довів їх у достатній мірі.

⁸ Що стосується тягара доведення, див. витяг зі справи «Мерабішвілі проти Грузії» [ВП], № 72508/13, 28 листопада 2017 року, у п. 311 рішення (курсив додано): «тягар доведення не покладається на одну чи іншу сторону, тому що Суд розглядає всі матеріали у своєму розпорядженні, незалежно від їх походження, і [...] може за необхідності отримати матеріал за власною ініціативою».

тривалість тримання під вартою була такою, що зазвичай не викликає занепокоєння Суду.

20. Якби палата вирішила розглянути скаргу за статтею 18, завдання Суду неминуче змінилося б. Розглядаючи факти справи в цілому, у поєднанні з явними порушеннями статті 3 і пункту 1 статті 5, палата повинна була б вирішити, чи на оспорювані судові ухвали про домашній арешт, з огляду на загальний контекст, мали вплив можливі ознаки прихованих мотивів затримання і позбавлення волі. Відповідь на це інше питання могла б бути ствердною. Натомість палата обрала звичайний судовий аналіз справи, в якій обставини були далекі від типових. Як, результат, маємо рішення, яке знаходиться між двома половинками судового аналізу.

21. Хоча аргументи, наведені у цій справі на користь відсутності порушення статті 18, могли б бути доведені, справа підкреслює відсутність ясності та узгодженості підходу Суду у цьому аспекті, незважаючи на два нещодавні рішення Великої палати, спрямовані на роз'яснення застосування відповідного загального принципу.⁹ При зверненні та вирішенні справ Суд все частіше звертається до статті 18, чи то на прохання заявників, або на власний розсуд. Однак, коли і за яких обставин порушення статті 18 буде встановлено, далеко не ясно.

22. У даній справі держава-відповідач порушила Конвенцію в кількох аспектах через своє поведіння з п. Корбаном. Проте рішення про призначення домашнього арешту заявника, зокрема, від 6 листопада 2015 року, звільнення у кожному випадку з-під варти і поступове зменшення тяжкості обмеження свободи, безумовно, є слабкими маяками надії. Коли верховенство права здається крихким, то, безумовно, робота Суду полягає в тому, щоб виховувати і підтримувати ті інституції, які прагнуть зберегти верховенство права хоча б в обмеженій мірі, на стільки вони у змозі. Саме тому я висловлюю окрему думку часткової незгоди.

⁹ Див. «Мерабішвілі проти Грузії» [ВП], цитоване вище, і «Навальний проти Росії» [ВП], №№ 29580/12, 36847/12, 11252/13 та ін., 15 листопада 2018 року. Див. окрему думку у згаданій справі щодо складності застосування тесту *Мерабішвілі* до справ, які включають послідовність різних епізодів, які в цілому демонструють приховану мету, а саме придушення політичної опозиції.